Bat. Gen.
XXII
943

EH-BLOKKADE MISLUKT.

Eene Critiek

EN

Een Waarschuwing

DOOR

E. KEMPE.

Gewezen Commandant van een der Schepen bij de Blokkade.

UITGAVE VAN DE FIRMA
W. J. VAN HOOGSTRATEN
'S-GRAVENHAGE
1893.

BAT. GEN.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

0010-0117001430

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

XX11943

DE ATJEH-BLOKKADE MISLUKT.

Eene Critiek

EN

Een Waarschuwing

DOOR

E. KEMPE.

Gewezen Commandant van een der Schepen bij de Blokkade.

Uitgave van de Firma
W. J. VAN HOOGSTRATEN
's-Gravenhage
1893.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

BAT. GENOOTSCHAP VAN K[illegible]

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Rp. 295.375

„Zonder er ronduit over te spreken, kunnen de kwalen der Maatschappij, evenmin als de lichamelijke, worden voorkomen of genezen".

J. STUART MILL.

I.

Nu de Staatsbegrooting voor dit jaar is vastgesteld, nu de questions brûlantes, die zich daarbij voordeden, zijn behandeld geworden door de Volksvertegenwoordiging, achten wij het niet ondienstig den indruk weder te geven, die *speciaal* de behandeling en de loop der Atjeh-zaak op ons maakten, omdat wij daarin een *ernstig teeken des tijds* meenen te zien.

Uit de behandeling toch van de Indische Begrooting, zoo bij de Eerste als bij de Tweede Kamer der Staten Generaal, blijkt èn uit de gewisselde stukken, èn bij de openbare debatten, niet te vergeten uit het Koloniaal verslag:

1°. dat, volgens den Minister het doel der Regeering met de Blokkade beoogd, eigenlijk was geweest: het toonen onzer macht als meesteresse ter zee.

(Iets waaraan natuurlijk nooit iemand, en dus ook de Atjeher niet, heeft kunnen twijfelen; gelijk de afgevaardigden GUYOT en VAN ALPHEN zeer terecht opmerkten. Nog kort geleden stond dan ook paalvast en dacht iedereen, dat de blokkade de *onderwerping der Kemala partij*, anders gezegd: die van geheel Atjeh, moest bewerken, *door het doen ontstaan van gebrek*, ook in de binnenlanden.)

2°. dat in elk geval het doel *na meer dan drie jaren van verbazende inspanning*, en nog daargelaten de kosten,

in geene deele is bereikt — ja, volgens den Minister zelven, is voorbijgestreefd, doordat de blokkade *verbittering* opwekte in plaats van onderwerping, en zij de sultanspartij versterkte.

3e. dat de blokkade is geweest: een *schijn* en *ondeugdelijke* blokkade (GUYOT en V. ALPHEN); eensdeels: doordien de Oostkust *niet* was gesloten *en er invoer op grooten schaal voor den vijand plaats had, ook van wapenen en oorlogstuig;* andersdeels: doordat *de in- en uitvoer te Edi niet behoorlijk werden gecontroleerd;* welke beide zaken noodig en mogelijk waren geweest, en hetgeen door de regeering met geen enkel *deugdelijk* argument kon worden bestreden. (De afgevaardigde GUYOT toch betoogde, dat niet alleen een voldoende, d. i. practische, blokkade langs de geheele kust van Atjeh met betrekkelijk geringe macht mogelijk was geweest, maar ook, dat men bij de invoering van een Scheepvaartregeling, natuurlijk wel zou *moeten* beginnen met hetgeen men bij de organisatie der blokkade verzuimd had te doen, n.l.: zorgen, dat alleen waar de handel geoorloofd is, *en nergens anders*, worde in- en uitgevoerd en daarop verder een *goede* contrôle zij, opdat ook niet het gesloten gedeelte der kust en de binnenlanden van de vrijplaatsen profiteeren zouden. Genoemde afgevaardigde betoogde voorts nog, dat, toen NJA MAKAM met een bende te *Edi* schrik verspreidde, alle bezwaren tegen het sluiten der Oostkust in een oogwenk verdwenen waren, en op voorstel van het Hoofd van het binnenlandsch bestuur van het gewest zelf, onmiddellijk daartoe werd overgegaan, ten einde dat bendehoofd moeielijkheid in den weg te leggen bij het verkrijgen van voeding, en de radjah's te dwingen hem te verwijderen. — „Waarom", zoo vroeg de hr. G. zeer te recht, „waarom zou dat dan niet in het belang van het groote doel zelf gewettigd zijn geweest?").

4e. dat het *gewichtige* Telok Semawé, ter elfder ure helaas! door ons is verlaten, terwijl het nu blijkt dat

het *on*misbaar is voor de Atjeh-politiek; waarom het dan ook weder bezet is geworden. (Afgevaardigden LEVYSSOHN NORMAN en Æ. MACKAY.) *)

5e. dat nu alle Autoriteiten in Indië vóór de Scheepvaartregeling zijn.

(Nog in Januari 1892 zeide echter de Minister: dat de Gouverneur-Generaal *voorshands* voor een *krachtige handhaving* der sluiting was, onder voorbereiding van een niet al te kostbare scheepvaartregeling. Evenzoo luidde de troonrede van 91/92: „de maatregelen van bedwang op Noord-Sumatra »zullen zoolang noodig met kracht worden gehandhaafd, »opdat alle verzet worde gekeerd en rust en orde ver»zekerd." — In Januari 1889 begon de blokkade.)

6e. dat, *last not least*, de geheele blokkade eigenlijk van het begin af *verkeerd* is geweest, want dat reeds de beslissing van den Gouverneur-Generaal VAN REES — die *blokkade* voorstond, tegenover den drang náár en gedeeltelijk ook uitvoering ván een toenmalige scheepvaartregeling — *blijkens de ervaring* al *verkeerd* heeft gewerkt. (De Minister van Koloniën.)

En alzoo is het zonneklaar, dat het *mislukken* der blokkade niet aan eenig *fatum* moet worden toegeschreven — gelijk de Oud-Commandant der Zeemacht in Ned. Indië TEN BOSCH in zijn »Sluiting der Atjehsche kust" verkondigt — maar dat er *gemis aan Beleid* heeft voorgezeten, van welk laatste wij dien Oud-Commandant der Zeemacht geen grief willen maken, *wanneer* het, te eeniger tijd blijken mocht, dat zijn voorstellen steeds schipbreuk leden op het vaste, doch, *door de ervaring bewezen*, weinig goede inzicht in deze, van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indië.

---

*) Zoo iets doet denken aan de geforceerde marschen, die de uitgehongerde Fransche troepen in '70 den eenen dag moesten maken, terwijl zij den volgenden langs diezelfde wegen weer terug moesten.

Na jaren en jaren tobbens, na al de moeite, kosten, inspanning en ervaring van 16 jaren, na al die vruchteloos ten toon gespreide kennis en dat beleid van opvolgende Ministers van Koloniën, Gouverneurs-Generaal en van het Binnenlandsche Bestuur van Ned. Indië, van Commandanten van Land- en Zeemacht, Gouverneurs en Militaire Commandanten van Atjeh en onderhoorigheden — bracht Nederland, superieur in kennis, beschaving en oorlogstoerusting boven den woesten, verraderlijken, barbaarschen, onbeschaafden Atjeher, de Atjeh- verwikkelingen meer achteruit dan vooruit, *omdat* men een maatregel, waarvan alles verwacht werd, tegen den vijand organiseerde, en handhaafde *gedurende drie jaar*, op zulke wijze, dat er van getuigd moet worden door een oud Comd^{t}. der Zeemacht: dat hij gewerkt heeft als: *de bewaking van een huis aan de voordeur, terwijl de achterdeur wordt opengelaten.* (brochure TEN BOSCH bl. 39).

Die wetenschap maakte wèl indruk op enkele leden der Volksvertegenwoordiging, maar toch niet zóóveel op de geheele Vergadering, dat er ook maar ééne stem opging, om slechts met een enkel woord het beleid van den Gouverneur-Generaal af te keuren, dat tot zulke droevige resultaten aanleiding had gegeven. Een beleid dat Nederland, na al die opoffering, terugbrengt tot den toestand van vóór drie jaar, doch *met gedaald prestige;* en dat dus *afkeuring* in duidelijke bewoordingen o. i. ten volle verdiend had.

Van waar dit verschijnsel?

Aan onverschilligheid in deze, aan *goed*keuring van zulk Atjeh-beleid, aan oogluiking voor groote fouten door Hooge Autoriteiten begaan, aan begunstiging, een *à tort et à travers* handhaven van personen, mag hier niet gedacht worden — zoo iets toch zou de Volksvertegenwoordiging medeschuldige maken in de Historiebladen!

Immers reeds voor lang werd met zienersblik verkondigd:

van Atjeh begint de nederlaag!

En mèt de jaren komt er hoe langer hoe minder kans dat — blijven de zaken gaan als tot heden — dat deze stoute uitspraak gelogenstraft zal worden. De resultaten van al onze Staats- en Krijgsmanswijsheid in zake Atjeh geven dat aan!

Er moet dus een andere oorzaak wezen, voor dat niet bepaald afkeuren van het Atjeh-beleid door de volksvertegenwoordiging, en die willen wij zoeken in: een te grooten overvloed van werkzaamheden, waardoor de belangrijkheid der Atjeh-quaestie bij lange na niet dàt relief kon verkrijgen, waarop zij toch, méér dan andere landsbelangen, aanspraak had.

Na een driejarige blokkade, ondernomen *na rijp beraad van de officieel bekwaamst geachte mannen* — zoo Minister en Gouverneur-Generaal, als Legerhoofd en Vlootvoogd — mèt de middelen waarover Nederland tegenover *Atjeh* kon beschikken, die *voldoende* geacht werden, en dat dan in werkelijkheid ook *waren*; na al die schatten gelds! — Om daarna slechts te kunnen wijzen op . . . een *mislukking!* (En wèlk een fiasco!!) 't Is inderdaad *te* weinig, als resultaat van al die inspanning! . . .

In afwachting dan ook van een *nader* behandelen van zulk Atjeh-beleid, door Kamers en Regeering, en naar aanleiding van de brochure TEN BOSCH (omtrent scheepvaartregeling of blokkade) komt een beoordeeling der feiten en van hetgeen publiek werd, ons niet ongemotiveerd voor — vooral, daar in deze het gewoon gezond verstand een veilige gids genoemd mag worden. In afwachting alzoo van die behandeling, waarvan een mogelijk *veto* der Volksvertegenwoordiging over het Atjeh-beleid der drie laatste jaren, het gevolg kan zijn, willen wij een kort overzicht geven van de Blokkade, waaraan wij gedurende een twee en een halfjaar deelnamen. Vervolgens, eenige ruimte latende aan onze bescheiden critiek, willen wij tot de conclusie komen, die o. i. uit den loop der Atjeh-zaken van zelve volgt.

De Oud-Commandant der Zeemacht in Ned. Indië, aan wien van af medio 1888, *drie* jaar het Opperbevel over de Vloot was opgedragen, spreekt omtrent de *mislukking* van een bij uitstek nautisch Strategisch vraagstuk als de blokkade, van:

»een gebrekkige werking van de Staatsmachine voor de »uitoefening van een krachtig bestuur in Indië;" van:

»weifeling en weinige doortastendheid bij de toepassing »van den maatregel", waardoor de twijfel gewettigd wordt: »of Nederland wel bij machte is zulk een maatregel de »kracht te geven, die hij noodig heeft om te slagen"; en eindelijk, van:

»een *fatum*" dat op den Atjeh oorlog rust, niettegenstaande »het Nederland niet aan materieele krachten ontbreekt, »veel minder aan energie van het personeel".

En hij zegt tevens, dat dit alles niet geweest is de schuld van de Autoriteiten, noch van het mindere personeel . . . .

Met andere woorden: Niemand, geen Minister, geen Gouverneur-Generaal, geen Oud-Commandant der Zeemacht, geen Gouverneur van Atjeh of zijn ondergeschikte ambtenaren, de Marine en Landmacht niet, letterlijk geen sterveling of niets zou verantwoordelijk gesteld kunnen worden voor het laten verrichten, gedurende langer dan *drie* jaar, van erger dan „monnikenwerk" — *Erger*, omdat *het Nederlandsch gezag* en het *prestige* tegenover den vijand daardoor *een bedenkelijk échec leed*. Niets dan het fatum is van dat alles schuld!

Maar wij zien in de aangehaalde woorden van den Oud-Commandant der Zeemacht wel degelijk een beschuldiging: òf van de Volksvertegenwoordiging, òf van den Minister van Koloniën, òf van den Gouverneur-Generaal òf . . . van zich zelven; òf van de Commandanten der Vereenigde Scheepsmacht te Atjeh. — Want wat beteekent anders de uitdrukking: „een gebrekkige werking van de Staats-

»machine voor de uitoefening van een krachtig bestuur »in Indië"? Wat, het „weifelen en weinig doortastend handelen" bij de blokkade?

Onder voorbehoud dan ook van een ander oordeel door het licht dat nog nader in deze dient te worden ontstoken, kunnen wij onmogelijk dat *non possumus* aanvaarden. Kort en, zoo wij ook hopen, *goed*: wij achten hier bepaald wèl schuld aanwezig, omdat wij ons anders met geen mogelijkheid kunnen voorstellen, hoe het bestaanbaar is: èn met de reeds langdurige ervaring van het Binnenlandsch Bestuur van Nederl. Indië in zake Atjeh, die den Atjeher als vertrouwbaar persoon, alle waarde leerde ontzeggen, èn met de tot nog toe niet betwiste reputatie van kundigheid onzer Vlootbevelhebbers — dat van een *meer dan drie jarige strenge blokkade* (een ongehoord feit in de Geschiedenis) eigenlijk *geenerlei resultaat* werd verkregen; ja, dat zij zelfs als erger dan „monnikenwerk" moet worden gequalificeerd.

II.

Het is medio 1892 drie en een half jaar geleden, dat met de afsluiting van Atjeh's kust door de Marine een begin werd gemaakt. Aanvankelijk zich slechts uitstrekkende over 11 geografische mijlen ter Noordkust, werd zij 14½ maand later ook tot de Westkust uitgebreid. Een klein jaar na het begin was het geblokkeerde gedeelte der Noordkust reeds 24 mijlen lang geworden, en weder een maand of acht, en de geheele Noordkust, van den Oostelijken oever der Atjeh rivier tot aan Diamantpunt, was afgesloten. — Op die kust alleen moesten ± 30 à 32 geogr. mijlen gesurveilleerd worden.

Bij die afsluiting werd alle kustvaart en vischvangst met

prauwen verboden, op straffe van verbeurdverklaring der goederen, geldswaarden, netten en prauwen; en zoo al in den beginne aan sommige landschappen (bijv. Merdoe en Lampanas) eenige faciliteiten met de vischvangst werden toegestaan, op het laatst van 1889 was dat alles opgeheven, en het toezicht zoodanig verscherpt, dat in '90 de oorlogsschepen in last hadden, zelfs alle op of nabij het strand staande vaartuigen prijs te maken, zoo zij dit veilig konden doen, of ze anders te vernietigen.

Waren er aanvankelijk in het geheel een *acht* of *tien*tal oorlogsschepen in de wateren van Atjeh gestationneerd, met de uitbreiding van den afsluitingsdienst deed zich natuurlijk de behoefte aan meerdere schepen gevoelen, en van af het begin van '90 werden dan ook steeds meerderen (en daaronder *drie* van de grootste schepen, welke de Nederlandsche Marine bezit) naar het terrein der afsluiting gezonden. In '90 en '91 was, behalve de wachtschepen op Batavia en Soerabaia, *een* schip in de Molukken, *twee* scheepjes op de rivieren van Borneo, *drie* opnemingsvaartuigjes en *twee* schepen in reparatie, de *geheele* Marine in Indië op Atjeh, zegge: 16 schepen, waarvan 10 op de Noordkust en 6 schepen te Oleh-leh en op de Oost- en Westkust. Onder de schepen ter Noordkust waren *twee* ramtorenschepen en één kruiser 1e klasse.

De afsluitingsdienst is altijd een zeer zware taak voor de Marine geweest!

Minstens 6 weken bleef elk schip het haar aangewezen gedeelte bewaken, om daarna *enkele* dagen (2,4 tot 5 d. al naar gelang het inzicht der 5 verschillende Commandanten van de vereenigde scheepsmacht in die 3½ jaar) naar Oleh-leh te gaan; doch daar diende ook weer hard gewerkt te worden. Immers met den, bij de Marine traditioneelen, „meesten spoed" moest er kolen geladen en gevictualiëerd worden, benevens nog vele en velerlei zaken verricht, die op de kust bij het blokkeeren

niet doenlijk waren. Op Oleh-leh evenwel kon men zich wat ontspannen; maar daarna moest weder een zelfde eentonige en vermoeiende — dus deprimeerende — dienst weêr voor *zes* weken, worden opgevat. Dit alles, gedurende *maanden* en *maanden*, ja, gelijk wij in den aanhef zeiden, — gedurende meer dan drie jaar! ....

. . . . . .

De afsluitingsdienst (in het spraakgebruik *blokkade* genoemd, ofschoon hij dien *naam* in officieele stukken niet dragen mocht) bestond in het des daags en des nachts nauwlettend uitzien naar prauwen en schepen, ten einde die, met het oog op het *verbod van allen in- en uitvoer, van alle kustvaart en kustvisscherij met prauwen*, al of niet na onderzoek, voor goeden prijs te verklaren.

Des nachts moesten bovendien — en dit was zeker niet het minst van de opgelegde taak — gedurende een groot aantal uren (dat in '91 voor de kleine schepen op $5^1/_2$ en voor de grooten op 10 uur gesteld was) de gewapende sloepen dicht onder den wal den dienst van de schepen grootendeels overnemen, dewijl van daar de surveillance onder de kust door de duisternis dan niet mogelijk was. Dus ook *die* dienst der gewapende sloepen gedurende maanden en *jaren*! En *elken* dag! En ... *zonder noemenswaard* direct succes; d. w. z. zonder veel belangrijks in al dien tijd te hebben kunnen prijs maken!

De Oostkust, van Diamantpunt tot Tamiang, ongeveer 16 geogr. mijlen, was niet gelijk Noord- en Westkust afgesloten; er mocht overal gevischt worden, — maar alleen te *Edi*, de voornaamste handelsplaats, kon onder contrôle (?) van het Gouvernement, worden in- en uitgevoerd. Z. a. wij zeiden, *zes* schepen waren voor de diensten van Oost- en Westkust beschikbaar; *een* schip was station schip te Oleh-leh, *twee* schepen lagen op de Oost- en *twee* op de Westkust, en één schip ter aflossing van dat, hetwelk periodiek moest kolenladen of victualieeren te Deli of te Oleh-leh.

Het is onnoodig voor hetgeen wij willen aantoonen, in het breede uit te weiden, over de wijze, waarop de surveillance door de verschillende schepen werd opgevat, over de activiteit bij de blokkade aan den dag gelegd, in bijzonderheden te treden. Over het algemeen kan gezegd worden — gelijk dan ook trouwens waarlijk niet onnatuurlijk is — dat, zoo men al met de meeste ambitie naar Atjeh toog, een jaar of anderhalf afsluitingsdienst voldoende was, om, dewijl er toch geen resultaten van zoo langen eentonigen vermoeienden arbeid werden bespeurd, het *feu sacré* ook van den meest ijverige te doen verkoelen. De dienst werd verricht, de gegeven orders werden opgevolgd, zeker; maar die dienst bepaalde zich slechts tot het *trachten* te beletten van de vischvangst, daar de in- en uitvoer en de prauwenvaart langs de Noordkust hadden opgehouden. Wanneer bijv. de overmoed der visschers op ongeveer een mijl afstands van het schip, te groot geworden was, werd, zoo door het schip zelf als met de gewapende stoomsloep en andere sloepen, gepoogd, enkele der legio prauwtjes in zee of wel een der grootere prauwen dichter onder den wal aan het visschen met netten, te bemachtigen.

Door de ervaring der langdurige blokkade geleerd, wist de vijand echter vrijwel hoe ver hij gaan kon, daar hem van elk stoomschip de vaart en de wijze van doen, als de weg in zijn eigen huis bekend was; meestal kwam hij dan ook bij tijds en zonder kleerscheuren van de onderneming af. Zeer vermoeiend en weinig loonend over het algemeen waren die tochtjes der schepen en sloepen, in vergelijk met den *buit* (?) die er *soms* gemaakt werd, al bestond die dan ook in een paar groote netten. Meestal waren het eenige armzalige prauwtjes die genomen werden, al of niet bemand met enkele Atjehers, soms ouden van dagen of ook wel nog halve kinderen, en wat onnoozel vischtuig. Afdoende was al dat geweld en al die

moeite niet; *de Atjeher bleef visschen.* En zoo er al in den eersten tijd op eenig dorp aan strand, waarvan de bewoners hardnekkige visschers bleken te zijn, terwijl er niets bemachtigd had kunnen worden, telkens enkele granaten ter tuchtiging konden worden geschoten — er kwam ook een periode, waarin, nadat er vroeger granaathokken vol op overtreders der vischvangst verspild waren, bij een zelfde overtreding van het verbod, eerst nog eens een waarschuwing aan het hoofd van den kampong (dorp) moest worden gegeven; om dan bij *weder herhaalde* overtreding, brieven te schrijven en langs den hiërarchieken weg naar het Civiel bestuur te verzenden, teneinde dat de zaak dan verder zou kunnen afdoen. In bijzondere gevallen slechts kon er *toen* overgegaan worden tot *dadelijke* afdoening van het vergrijp. Dan, noch door de eerste methode, noch door de tweede, noch door een derde — waarbij de goedertierenheden der tweede weer meer op den achtergrond kwamen — is het ooit mogen gelukken, bij, over het algemeen, en voor zoo langen tijd, vrij goed volgehouden boosaardigheid tegen visschers, *de vischvangst te beletten.* Had het Gouvernement dat ernstig gewild, er hadden andere orders gegeven dienen te worden; want er zullen toch wel rapporten van Commandeerende officieren der schepen zijn ingekomen, die vermeldden, dat er geen kans gezien werd met de middelen waarover beschikt kon worden, de vischvangst te beletten, *zonder* eerst de strandkampongs onbewoonbaar gemaakt te hebben.

Het was *niet mogelijk* de visscherij te doen ophouden zonder snelloopende stoomsloepen, waarvan er slechts één te Atjeh was, of zonder de strandbevolking eerst verjaagd te hebben — een maatregel, waartoe het Gouvernement niet *kon* of wilde overgaan.

Men heeft zich op de schepen veel en velerlei moeite gegeven om de visscherij ter Noordkust tegen te gaan. De strandbevolking heeft er druk van gevoeld; het verleenen

der vergunning van te mogen visschen was een bijzonderheid, en te Telok Semawé bijv., het laatste gewest dat gesloten moest worden wegens smokkelarij op grooten schaal, werden vrijheden omtrent de vischvangst gegeven bij wijze van *belooning*, voor het zich verdienstelijk maken bij het tegengaan van den smokkelhandel als anderszins.

De Commandant van het daar gestationneerde schip had dan een ijver ten toon te spreiden, een betere zaak waardig, bij het doen beschilderen van massa's prauwtjes en bijbehoorende zeilen, met nummers, en het minitieus boekhouden van al die nummers en van bepaalde dagen waarop en hoe verre er gevischt mocht worden, en het nauwgezet bespieden van de exploten van al die bevoorrechten, ten einde de schapen van de bokken te kunnen scheiden!.. *Tout ça, c'était fort beau, mais, ce n'était par la guerre!*— Al die ijver, door de Marine ter Noordkust ten toon gespreid, is echter gebleken „monnikenwerk", ja, erger dan dat te zijn geweest, omdat — zeer zeker, op de geblokkeerde kust niets werd in- of uitgevoerd, maar — *alles op de niet gesloten Oostkust binnenkwam of daarhenen werd vervoerd*, en waardoor *de staatjes ter Noordkust dus over land van alles voorzien werden!*

Wij zeiden *erger* dan monnikenwerk, en bedoelen hiermede, dat, z. a. dan ook gebleken is, door het voortdurend beletten van de vischvangst, door dat aanhoudend geroof of vernielen van netten en prauwen van den kleinen man, door dat zoo nu en dan eens meer of minder beschieten van enkele kampongs of huizen — dat hierdoor de blokkade allen schijn moest krijgen van een langdurige en wreede *plagerij*, waardoor natuurlijk *geen* onderwerping maar heftige *verbittering* veroorzaakt werd! . . . . . .

Te *Edi* is er nimmer gedurende de blokkade sprake geweest van eenig *kordon* ter plaatse, waardoor dus geenerlei toezicht was, dat de goederen, alleen voor die vrijplaats be-

stemd en ingevoerd, daar ook *bleven*, en niet veilig naar het binnenland en zoo verder naar de kuststreken hun weg vonden. Van contrôle daar, bij den in- en uitvoer zelven, was eigenlijk evenmin sprake, aangezien die vrij wel alleen berustte bij een corps *inlandsche* politie oppassers, onder opzicht van een mandoer (inlandsch chef); geen goede *contrôle* dus *door Europeesch* personeel.

Invoer had er daarom plaats, gelijk de ervaring der hardnekkig volgehouden blokkade leerde, en die dan ook door het Koloniaal Verslag is gesanctionneerd. En blijkbaar op groote schaal, dewijl er, ofschoon de koopwaren natuurlijk allen aanmerkelijk in prijs gestegen waren, gedurende al den tijd van de blokkade, volgens de consulaire rapporten uit Penang, van eigenlijk *gebrek* op de Noordkust *nergens* sprake is geweest: noch aan opium, noch aan luxe-artikelen, noch aan iets, behalve aan rijst in het Telok Semaweesche gedurende eenigen tijd bij slechten oogst.

Te Oleh-leh, de voorstad van Kota Radjah, waar in nog grootere mate dan te Edi kon worden ingevoerd, bestond in het begin der blokkade *evenmin iets wat op een kordon* rond de vrijplaats geleek. Daar de surveillance echter zoo op de ree als te land tegen het zich voorzien (door den vijand) van af den passar (markt) niet voldoende bleek te zijn, en zij te veel moeielijkheden opleverde voor den Havenmeester te Oleh-leh — die geen enkele stoomsloep te zijner beschikking had — zoo werd er, na ongeveer anderhalf jaar blokkade, een corps marechaussees opgericht, dat dan in die leemte voorzien moest. Zooals bekend, miste dat corps zijn roeping niet, en had het zich dikwijls duchtig te weren bij het aanhouden van smokkelaars. Dat was ten minste het *begin* van een richtige uitvoering eener blokkade!

Toch was smokkelen nog wel mogelijk; getuige het rapport aan den militairen Commandant te Oleh-leh, dat er op een donkeren nacht twee prauwen naar het vijandelijk gebied

waren gezeild, doch daarbij zóó dicht een Gouvernements vaartuig passeerden, dat zij bemerkt waren geworden en er op geschoten was. Eén prauw was daarop, blijkbaar verschrikt, terug gekeerd, maar de andere had zich met kracht van zeilen uit de voeten gemaakt, den kant uit naar Lampagger, bepaald vijandelijk gebied.

Dat is, voor zoo verre wij weten, ééns gerapporteerd; maar hoe gemakkelijk was het niet, om, bij duisternis, per prauw over de buitenree, van Oleh-leh (buiten de omheining aldaar) naar het vijandelijk gebied bewesten Kwalla Tjangkoel te komen. Politie ter reede tegen smokkelen was er eigenlijk des nachts niet.

III.

't Is een drukkend warme dag geweest op Atjeh's Noordkust; 31° C. wees de thermometer aan boord van de „*Goede Geest*" te 3 uur 's middags, op de meest koele plaats aan dek.

Nu is het 5 uur, en de werkzaamheden van den dag zijn dus afgeloopen.

Er is getuurd en gestaard den heelen dag, op zee en langs de kust, door den Officier der wacht en door den schildwacht. Uitkijken van top zijn er gedaan, vier, vijf maal op verschillende tijden van den dag!

Niets te zien geweest, wat aan kustvaart of in- en uitvoer deed denken. Alleen Atjehers, de onvermoeide wandelaars, waren, als alle dagen, rustig langs het strand getrokken, met hetgeen zij te vervoeren hadden, op het hoofd.

Op den vóórmiddag was er, op grooten afstand van het schip, nog al druk gevischt geworden met een menigte kleine en enkele groote prauwen. Het schip was er henen gestoomd, en ja, wel waren de meeste visschertjes met grooten haast de hun welbekende monding der rivier

binnengeloopen, of hadden zich bij tijds hoog op het strand met hun vaartuigjes achter de zandheuvels weten te redden, maar toch, enkelen prauwtjes met een vier of vijftal visschers er in was, door de bij tijds gedane geweerschoten van het schip en de inmiddels afgezonden gewapende sloepen, de pas afgesneden en . . . zij waren *buit* gemaakt. Het loonde wel de moeite niet, die vangst, want de prauwtjes waren oud, en behalve een stuk of drie vischlijnen, een klein mandje met visch, een potje met gekookte rijst en een toegeknoopte doek met sirih-benoodigdheden, was er niets anders in gevonden; maar toch . . . het schip had *zijn meesterschap ter zee getoond!* Overigens, het lot van menschen en prauwtjes was beslist -- een boete van *f* 5 per hoofd voor de eersten; en de prauwtjes? — wel, wanneer die ondershands verkocht konden worden aan den Atjeher of Chinees, die ergens elders of te Oleh-leh kwam kadraaiën (kippen, eieren, vruchten, enz. verkoopen), dan kon voor de beste allicht *f* 10.— gemaakt worden; wanneer ze echter *officieël* behandeld werden, kwam er veel minder van, *als* er nog wat van kwam. — Meestal werden het *betoel* (echte) wrakken, door het lange liggen op het strand te Oleh-leh! Ja, de havenmeester daar kon er ook al niet veel aan doen; er kwamen geen koopers voor, hoe hij ook zijn best deed.

Beter was het, wanneer er een groot net van den wal gehaald kon worden, want meestal liet de vijand dat maar stil begaan. Dan werd het in den mast te drogen gehangen, en dan kon er wel eens, minstens na een maand of zeven wachtens, op de officieële vendutie een 50, 60 gulden van komen. En dat verlies van zoo'n net was zeker een heele slag voor de gewezen eigenaars, want er was heel wat werk aan geweest! En kostbaar ook! Er waren er wel van *f* 300.— zoodat één visscher zich zoo iets natuurlijk niet kon aanschaffen, maar *meerderen* zulk een schat bezaten!

En dan, eigenlijk nog beter, wanneer de fuiken, ver in

zee, gelicht werden; daar kon soms heel wat visch in zitten: als het goed werd aangelegd, dikwijls voor het geheele schip, volop. — Er mocht immers niet *met prauwen* gevischt worden? Nu, en die fuiken kon de vijand er niet loopend brengen, dat 's zeker! Twintig en meer vademen diep! Bewaren!.... Neen, gerust dus maar de visch opgegeten, en de fuiken? — vernield, natuurlijk!

Er was dus iets te doen geweest dien morgen aan boord van de „*Goede Geest*", en het zonnetje had er blakerend bij geschenen. De welverdiende middagrust wordt dan ook door allen, wien de dienst dat niet verhindert, met een fermen dut eer aan gedaan.

En immer tuurt de schildwacht naar zee, waar niets verdachts te zien komt, en naar het strand, waar nu, bij de verschroeiende hette niettegenstaande den zeewind, zelfs geen Atjeher te zien is!

Doch niet te lang duurt de middagrust. Op het allerlaatst te 3 uur moeten de werkzaamheden weer een aanvang nemen, ofschoon 't dan nog zoo erg warm is. Maar het schip, met die vele menschen, moet toch óók netjes onderhouden worden, de noodige exercitiën moeten gedaan en wat niet al verricht worden! Het materieel op Atjeh wordt veel gebruikt, en dus is er *altijd* wat te doen.

Maar wanneer dan eindelijk de zon is ondergegaan en de avond is begonnen, zoodat er in gewone omstandigheden aan rust of ontspanning zou mogen gedacht worden . . . klinkt op Atjeh's kust aan boord der schepen de fluit van den onder-officier der wacht, en eenig commando volgt, waaruit duidelijk blijkt, dat het denkbeeld van des avonds rusten of ontspanning en 's nachts slapen, wel kan opkomen in het brein van den burger, ambtenaar of militair ..... ergens in een land heel verre van Atjeh, waar ieder schepeling zijn belangen heeft en waarheen zijn gedachten meermalen per dag — o! zoo dikwijls — henen gaan, maar dat hier van rust geen sprake kan zijn.

»Stuurboord, op de gewapende sloep! laat je maar zakken, »hoor! Eerst geweren halen. — Leerling, ga de verbandpak»jes bij den ziekenvader vragen. Van Zijl, jij op de bak»spier, en de sloep langs zij"! — Het is dien avond van zeven uur tot half een 's nachts, brandwacht onder den wal.

En op het bepaalde uur gaat de sloep, onder commando van een officier, met een twaalftal mannen in het nachtelijk duister zoo stil mogelijk van boord, om, ver van het schip en dicht onder den wal, te wachten op den een of anderen ondernemenden Atjeher, die met zijn gezellen een kleine hoeveelheid lijnwaden, eetwaren, peper of pinang per weinig diepgaand prauwtje vervoert.

't Is doodstil in den omtrek. Daar ligt de sloep in het duister; zelve een donkere massa voor wie haar nadert; niet dan fluisterend wordt er gesproken. De zee, die eeuwigdurend op het strand breekt, verstoort het drukkend zwijgen van de omgeving, en doet door de deining de sloep regelmatig op en neer gaan. Slaperig werk is zulk wachten.

Ofschoon geen maan schijnt, kunnen de aan de duisternis reeds gewende oogen de afscheiding van het witte zandstrand goed waarnemen; er zal niets passeeren tusschen sloep en strand, of het wordt bemerkt. Verder het strand op is alles hoog en duister, door den meer dan weelderigen plantengroei. Nu en dan wordt het geblaf van een gladdakker (soort van verwilderden hond) gehoord in de kampong (dorp), of jankt er een jakhals en fluit er een nachtvogel in de vlucht — maar te zien van den vijand, is er niets.

Ja toch, daar stijgt, niet zoo heel verre van de sloep, een vlam op, die weldra aangroeit tot een vuur dat blijkbaar goed wordt onderhouden.

»Licht aan de wal» roept de schildwacht aan boord van het schip; welke overbekende waarschuwing slechts voor notificatie wordt aangenomen. Het is immers het gewone dagelijks wederkeerende verkenningssein van de kustwacht der Atjehers, ter waarschuwing, dat de gewa-

pende sloep weer onder den wal ligt! Meerdere lichten worden zichtbaar; dat is het antwoord der verschillende kampongs langs het strand; over een kleine mijl afstands van het schip zal er dien avond niets over zee vervoerd worden, daarvan kan de Commandant zeker zijn! . . .

Intusschen, de sloep ligt maar steeds te wachten, want 5½ uur *moet* zij blijven liggen — dat zijn de orders van hooger hand!

Niets komt er in 't zicht. — En toch, er was bekend geworden, en er werd ook op gerekend, dat twee groote gewapende Atjehsche prauwen de sloep zouden komen overvallen; de vijand wist, dat er altijd maar weinig manschappen op zoo'n sloep zaten.

Scherp wordt er uitgekeken. Er is natuurlijk spanning onder de bemanning van de sloep! . . . Plotseling toch kunnen uit het schemerduister twee donkere massa's te voorschijn komen . . . en wanneer die *gezien* worden, zijn zij ook meteen vlak bij de sloep; dan volgt het honend geschreeuw: «andjing blanda! Kafir!» (blanke hond, ongeloovige) en vreeselijke klewanghouwen zullen volgen. En het schip is zoo verre af! . . .

Zoo moet de sloep *de lange vijf* uur wachten! . . . Maar er komt niets! — De tijd is verstreken, en de sloep gaat weer naar boord terug . . . Een zucht van verlichting! Want . . . de spannende eentonigheid is doorgestaan — om morgen weer te beginnen.

En den volgenden dag gaat de sloep met dezelfde manschappen, van half twaalf tot vijf uur 's nachts een zelfden dienst doen — En, *met hetzelfde gevolg!*

En zoo gaat het, gedurende *weken, maanden* — gedurende *drie jaar*! . . . En steeds in spanning, zonder daarbij iets noemenswaardigs verricht, of iets van belang buit gemaakt te hebben.

Maar niet altijd is het mooi weer; niet *altijd* flonkeren de

sterren aan een bijna wolkenloozen hemel; niet altijd ligt de sloep als een meeuw op het water. Een *on*aangename deining, die aan boord van het schip zoo niet opviel, maar in de sloep des te beter gevoeld wordt, maakt het zitten er in, dikwijls alles behalve rustig: de welbehagelijkheid van nog niet tegen zeeziekte geharde schepelingen wordt soms op harden proef gesteld.

Ook regen en wind, doch gelukkig nooit lang, komen op de brandwachten voor. En iedereen vindt het dubbel heerlijk, na in een flink nat pak een tijdje in de duisternis te hebben gestaard of geroeid, zijn kooi aan boord te kunnen opzoeken — de officier der sloep met het bewustzijn, toch *wellicht* nog eenig *indirect* nut te hebben gedaan; en jammaat met de overtuiging: „'t Is toch maar voor tjoema!" (voor niets).

Zoo gaan er *weken* en *maanden* om: de maanden worden een *jaar*, en het jaar, *jaren!* — Welgelukzalig roemt zich het schip, waarvan de gewapende sloep eens een smokkelprauwtje wist te verschalken! Dan is er ten minste eenige emotie geweest!

In de kajuit. „Eindelijk" denkt de commandant, 's avonds nadat zijn dagtaak is afgeloopen en hij zijn orders voor den nacht heeft gegeven, „eindelijk zal 'k mij dan eens »aan de correspondentie kunnen wijden; eerst de officieele, »en dan den brief naar huis!"

De gewapende sloep is van boord en op brandwacht; den onderofficier der wacht en den schildwacht heeft hij de dikwijls noodzakelijk gebleken herinnering op het hart gedrukt, om toch goed uit te kijken naar haar mogelijke noodseinen. Het weer is prachtig — een paar rustige uren zijn dus voor hem aangebroken.

Hij heeft al wat hij noodig meent te hebben, vóór zich op tafel gelegd — geen nood dat dien avond regen, die aan boord met alle beschutting en met de wetten der

hydrostatica spot, hem beletten zal, zijn papieren en brievenboeken zoo gemakkelijk mogelijk voor een goed overzicht, te verspreiden. De lamp brandt goed, en ofschoon zij zeer veel hitte geeft, geniet hij, bedenkende hoe hij vroeger, door gesukkel met slecht licht, onhandige bedienden en veel springende glazen, zoo dikwijls in het heel of half duister heeft moeten zitten en zich vervelen; thans is daar geen quaestie van. Met moed dus aan den arbeid!

Een uur gaat 't goed, ofschoon hij al eens aan dek geweest is, om een licht, dat gepraaid was, te verkennen. — 't Was evenwel een ver aan de kim voorbijgaand stoomschip geweest.

Waarlijk, er komt al een klein beetje schot in den achterstand van schrijfwerk! . . . Maar — daar wordt geklopt aan de kajuitsdeur. „Ja" roept hij verstrooid.

»Commedant, de onder-offecier van de wach laat zeggen, »as dat er een lich in 't zich is" — aldus de leerling (loop»jongen) van de wacht — »maar hij kan ni goed zien wat »'t is; 't lijkt de Korrier (*) wel."

»Goed" zegt de Commandant, een weinig knorrig om de stoornis, die hem weer wacht; en met een zucht legt hij zijn werk op zij, want daarvan zal oudergewoonte, dien avond toch niets meer kunnen komen, — en gaat naar dek.

Het licht is niet duidelijk, maar blijkbaar is het een stoomschip, dat dicht langs de kust houdt. Er moeten dus herkenningsseinen worden gewisseld, zoo zijn de orders van hooger hand: het kon wel eens een brutale smokkelaar zijn. De gewapende sloep moet ook terug worden geseind, want de andere helft van de epuipage, die rustig slaapt, heeft gisteren den geheelen nacht op brandwacht gelegen, en dient dus te blijven rusten. Kortom, er is het een en ander

---

(*) Koerrier en Satelliet waren communicatie-stoomscheepjes voor de schepen langs de kust.

te doen, dat de korporaal der mariniers, de onderofficier der wacht, niet kan doen, omdat het zijn eigenlijk werk niet is.

Intusschen, het stoomschip is naderbij gekomen en blijkt de *Satelliet* te zijn; ook de gewapende sloep is aan boord terug. Wanneer *nu* de smokkelaars hun slag willen slaan, dan kunnen ze gerust hun gang gaan; al loopt alles gauw af met de *Satelliet*, een uur of anderhalf minstens duurt het toch wel, vóór dat de baan weer *on*veilig is door de terugkomst van de gewapende sloep op haar post.

Een groote zak met brieven, zoo officieele als particuliere, heeft de *Satelliet* gebracht, en de inhoud wordt over de kajuitstafel geledigd. „Nooit rust!" zucht de Commandant, „wat zal er nu weer wezen?"

Het eerste groote officieele couvert dat hij opent, bevat een drietal looporders van den Commandant der Vereenigde Scheepmacht, die dadelijk moeten worden gecopieerd, want de *Satelliet* wacht er op, om ze verder te brengen. Dan kunnen meteen de zieken worden meegenomen, ter overbrenging naar Oleh-leh voor hun evacuatie naar Java per Westboot: wanneer die dus soms aan boord mochten zijn? . . . O! zeker zijn er die, wel *vijf* beri-beri lijders, en verder een paar koortslijders, nog kort geleden gezond en flink uit Holland voor 't eerst in Indië gekomen. De beri-beri klanten zijn meest Javaantjes, geen maand geleden aan boord geplaatst, twee maanden te voren spliksplinternieuw te Soerabaia aangeworven! . . .

Wel had de Commandant er op gerekend, dat de zieken bij nacht en ontij van boord zouden moeten gaan, maar toch, zoo'n nachtelijke verhuizing brengt nog altijd eigenaardige bezwaren en drukte mee; voor de patienten, en . . . voor velen aan boord, in de eerste plaats voor den Commandant; want hij is de aansprakelijke persoon. Alles moet naar behooren (en niet het minst de papieren, die de lijders dienen te vergezellen) gauw en goed afloopen.

De sloep steekt met de zieken van boord, de zaken zijn beredderd, de noodige documenten nemen zij mede — van harte goede reis en gezondheid!

Weinigen, zeer weinigen, zullen weer ter kust terug komen!

't Is waar, niet elken avond komt *Satelliet* of *Koerrier* den gewonen dienst storen; er zijn ook rustige avonden, wanneer geen andere schepen komen en er dus geschreven kan worden — altijd, wanneer men gewend is aan de ongerustheid, omtrent het lot van een sloep vol jonge menschen in de nabijheid van den vijand, ver van het schip!

Maar ook komen de genoemde stoomjachten of de collega-schepen ter aflossing, om naar Oleh-leh te gaan voor steenkolen en victualie, *meermalen in het holst* van den nacht, en moet er een belangrijke storing in ieders nachtrust gemaakt worden.

Bij de blokkade was men eigenlijk den geheelen dag en ook wel 's nachts in een soort van bezig niets doen, van afwachten van de dingen die komen zouden. Dat maakte ongedurig en dus ongeschikt voor studie, of het ondernemen van eenig groot werk, ter tijdpasseering. Niet dan door inspanning kwam men tot gezetten arbeid — de ware lust en ambitie was er niet voor! — Het eeuwigdurend als 't ware *au qui vive* zijn, matte af, maakte prikkelbaar en ongedurig.

Elken nacht deed een Commandant op de schepen voor Atjeh minstens een uur of vier den dienst als gewoon officier; want een officier van de wacht was er niet, wanneer de gewapende sloep *op buit* lag te loeren; en de onder-officieren van de wacht — een timmerman, bottelier, korporaal van de mariniers, enz. die den dienst wel *moesten* doen, wegens gebrek aan *scheeps*-onder-officieren — hadden, ofschoon zij attente en geschikte menschen waren, geen verstand van nautische zaken.

In de Longroem. „G. v. d., van avond alweer die »beroerde gewapende sloepen! 'k Wou dat ze er de pip »meê kregen! Dat is nou, nacht in nacht uit, die »de goeie God geeft, weer die vervloekte sloepen, en altijd »voor niks! Hoe lang zal dat nog duren?"

»God, man, praat er niet van," zegt een ander officier, »dat is nu al de derde maal, dat 'k hier op Atjeh ben, »maar 'k heb nog nooit anders gedaan dan blokkeeren. »Dat zullen je kinderen ook nog wel hier komen doen, »denk 'k. Enfin, de maan draait en 't traktement gaat »door: 't zal onzen tijd wel uithouden . . . .

»En ik wou", valt een derde in, »dat die LOUDON, die »nou in Zwitserland zit, en die ons dat koopie bezorgd »heeft, ik weet niet waar gezeten had, vóór dat i den »oorlog verklaarde. Ja, nou zitten we er eens aan vast en »kunnen voor ons fatsoen niet anders — maar 'k geloof, »dat de regeering er ook wel af wou."

»Och wat, ze trekken er zich niks van aan, hoor", aldus een vierde, »Atjeh is veel te ver weg, en na dezen Minister »komt weer een ander. »Och, 't verveelt iedereen, die Atjeh »rommel. Is me dat ook in den tegenwoordigen tijd, den »tijd van electriciteit en telephoon, een manier van oorlog-»voeren? 19 jaar, of hoelang is 't ook weer? Neen, dan »deden de Moffen het wat gauwer met de Franschjes af!

»Je bent de tel kwijt, man; nog niet langer dan *twintig* »jaartjes zijn we bezig — maar 't zijn kleintjes. In '73 »zijn we begonnen, in Maart of April, dat weet 'k niet »meer!"

»Je mogen praten wat je willen, maar 't traktement is »beter dan anders, hoor. Ik blijf hier drie jaar; een mensch »komt zoodoende nog eens fatsoenlijk uit zijn beeren.

»Ja, dat 's waar; maar je rekent niet wat je aan humeur »en lust in 't dienen verliest, en dan je gezondheid! Ik »slaap op de Eerste wacht (8—12 's avonds) nooit, en als »'k dan de Hondewacht (12—4 's nachts) of Dagwacht

»(4—8 's morgens) heb, reken 'k maar op vier uur slapen »'s nachts. Enfin, 's middags leg 'k dan een uur of drie in »bezwijming; 't is net of je in een oven leidt in die hut. »Denk je dat dat gezond is? Ik heb toch volgens de doctors »zeven uur slaap per dag noodig — *nacht*rust wel te verstaan: »Niet waar docter? — Ja, jij en je ziekenvader leggen »elken nacht aan te bakken, als je niet gekeerd wordt, »maar anders, er is er geen, die *vier* uur achter elkaar be»hoorlijk slaapt. — O ja, de officier van administratie nog, »en de schoenmaker. En dan, wat is dat voor een dienst, »dien we doen? Al mijn ambitie en illusiën gaan weg. Is »dat oorlogvoeren? We lijken wel dieven, of struikroovers »of Commiezen van de Belasting? Netten en prauwen van »arme donders van visschers stelen, en 's avonds heel »stikem de passantjes op zee afwachten, of de argelooze »visschers bangmaken! Ja, is 't waar of niet? Doen we »wat anders? — O zoo! En als je dat nu eens voor een »enkele keer of voor een korten tijd deed, en terwijl er »voor de rest goed echt klop werd uitgedeeld, met een »landing of zoo iets, dan zou ik het nog daar laten, maar »nu, zoo drie jaar achtereen voeren we zoo echt *geniepig* »oorlog! Geen wonder dat ze het land aan ons krijgen. »En dan . . .

»God, Sander, wat een palabber, 't lijkt wel 'n wurm! — »drink er eens bij, je zal wel dorst krijgen! Jongens, *ajer* »*minoem sami toewan* (geef meneer drinkwater).

»Nou ja, maar 't is zoo! Hoe vind *jullie* dan dat leventje, »voor ons, jonge lui, om zes weken met elkaar opgesloten »te zitten, en dat voor *jaren* en niks anders te zien als »baarden? Je wordt hier suf! Ze moesten hier maar eens »een partijtje Kamerleden naar toe sturen, dan konden die »eens merken, wat zoo'n Atjeh oorlog voor ons is — maar »nog liever had ik den Minister van Koloniën hier. Jewig, je »zou eens wat andere speechen in de Kamer hooren!"

»Maar je vergeet heelemaal onze bombardementen op

»de kampongs. Als dat nou geen oorlog is, dan weet ik »het niet!

»Nou, aan zoo'n Atjeh's huis is nog al wat te bederven — »je schiet er doorheen!

»Hei! en dan de traditioneele vrouw en 't kleine kind, »mitsgaders de karbouw, die altijd getroffen worden?"

»Ja, zoo'n paar van die naakte wurmen! — Nou, voor »mijn part is dat dan *oorlog!*"

Op de Bak. (Voorschip op dek).

»Vindt je 't hier nou zoo kwaad, Lamens?"

»Nee, maar we zijn hier pas kort — op den duur zal »'t me er wel niet bevallen."

»Weet je waar 'k de pest aan heb, aan dat zitten in »'t donker, dat we altoos 's avonds en 's nachts motten »doen. Je wordt hier op laast nog een nachtuil. Na acht »uur motten alle lichten uit, en dan breek je je nek over »alles wat er op dek leit. En er komt toch nooit wat."

»En die verrekte sloepen 's nachts? Den ouwe laat »ons er maar op uitgaan — ik heb wel eens verdomde »slaap, as 'k zoo de hort op mot."

»Nou, ik zou ook wel liever elken nacht zoo'n komplotje »eikenboomen willen doorzagen — van wegens 't snorreken, »weet je — maar je mot zeggen, dat i ook niet veel slaapt, »den ouwe meen 'k. Gisteren was i om half drie nog aan 't scharrelen."

»As i je snapt met slapen, ben je zuur — 't is goed »dat we tot *drie* uur rusten hebben 's middags — dat 's »ook beter als om *twee* uur, zoo as op Soerbaai of Batavia. »Jezes, 't is dan om te smooren; en dat begrijp 'k niet, dat »ze dat al niet lang veranderd hebben? 't Is toch lekkerder »as je van *drieën* tot *vijfen* werkt in de Oost, as van »tweeën tot vieren, z. a. het eigenlijk effetief hoort."

»Ja, nou dat motten ze gunder maar weten, maar om

»nou op je apperepo te kommen van die sloepen 's nachts »— as we wat snappen, dan hebben we 't ook. De „*Banda*" »heeft wel voor honderdduizend an amfioen gehad. Prillevis »die er bij was, zei me dat hij tweeduizend gulden voor »zen deel gehad had.

»Wat een bakkie! An zen tweeduizend gulden, de heele »boel was maar twintig, en dan kan hij daar geen twee»duizend van gekregen hebben. Maar dat was vroeger; *wij* »zullen dat niet meer krijgen; 't duurt al veels te lang, 't »blokkeeren. Dat 's goed in 't begin, maar nou zijn ze veel »te gochem, om 't niet over land te laten kommen. Dat »komt in *Edi* in, je weet wel, daar om de hoek, en dan »piekelen ze alles tot aan Oeli-lé toe — 't zijn net wan»delende jooden, die Atsineezen.

»Wou jelui weten hoe of ik er over denk" — zegt een »derde: »ik vind 't hier pesterig, en ben net zoo lief t'huis. »Daar hebben ze ons ook niks van verteld op de Wasse»naar. Je ziet hier niks anders als die streep land, en 't »water en de lucht. Ik dacht vroeger, dat 't hier zoo goed »was, dat zeiden ze ten minste, en dat er wat te kloppen viel, »— maar niks hoor! ik verveel me hier. Zouden dat nou »allemaal leugens wezen, die in die boeken staan van »'t zeemansleven? En dan van KOEN, en dat i op Ambona »en Makasser kwam! Toen mot 't toch een lollig leventje »zijn geweest: en dan die meiden! Hier — weet je wat »we hier doen? Dijkies s . . . . langs de kust van Atjé! . . »'k heb net zoo lief beri-beri, dan trek 'k er tusschen uit.»

»Wat een vracht zijn er gisteren weggegaan, he? Je krijgt »'t zoo op eens— dat 's nou effetief een ongezonde Haagsche »dikte — wat een olifantspooten krijg je der van! Jezes, »wat zag die Broers er uit!"

Lezer, ik heb u een vluchtig denkbeeld willen geven van den dienst op Atjeh, en hoe er gesproken wordt op

de vloot; in aanvulling van hetgeen daaromtrent wel van *andere* zijde en *ganseh anders* beweerd is.

Ik schreef volgens overtuiging de waarheid: ik gaf weer, wat door een eentonig leven, door vruchtelooze dienstverrichting en een onnatuurlijk deprimeerend leven, wordt opgewekt.

Ik zeg *vruchtelooze* dienstverrichtingen; want van den aanvang af kon er niets degelijks verricht worden. De zeer enkele gewapende sloep, die soms een prauwtje met peper of pinang verraste, *bleef* die zeer enkele: en hoe langer de blokkade duurde, hoe zeldzamer natuurlijk de kans op eenige ontmoeting werd.

De Atjeh-blokkade heeft voor de Marine twee goede zijden gehad, n.l. een betere betaling, en: iedereen gewende er aan op 't laatst, om nagenoeg altijd »in touw» te zijn.... Daardoor, en omdat men toch niet zoo langen tijd en zonder eigenlijke ontspanning met niets-doen kan doorbrengen, werd er nooit veel tegen dienstbezwaren opgezien, leerde men steeds disponibel te wezen. »Gemopperd» werd er echter wel, al schijnt dat *officieel* niet genoeg bekend te zijn, en al werd het doorgestane leed, *gelukkig* weer gauw vergeten, wanneer men van Atjeh af was.

Maar wanneer er gevraagd wordt, hoe het mogelijk was, dat het personeel der vloot het zoo *drie* jaar, zegge **drie** j a r e n— en dat is iets o n g e h o o r d s voor een blokkade — volhield, en dat alles zoo zonder *éclat* afliep, dan is daarop m. i. het antwoord: *omdat het in de burger maatschappij door de overbevolking, zeer moeielijk is om aan den kost te komen;* men minstens *tien* jaar gebonden is den Lande te dienen; de militaire tucht de verplichting oplegt, tegen betaling en later pensioen natuurlijk, de bevelen van hoogerhand onvoorwaardelijk te gehoorzamen; en, omdat er *onverschilligheid* ontstond, dewijl de taak niet langer bezielen *kon*. Trouwens voor de Atjeh-zaak bestaat thans algemeen

geen belangstelling: zij laat het Nederlandsche volk volkomen koud! Natuurlijk! *de oorlog duurt ook veel te lang!* . . . Maar mocht het *anders* worden, en de *Volksvertegenwoordiging* met kracht ingrijpen, ter beëindiging van den fatalen kamp, wanneer het blijkt dat Staats- en Krijgsbeleid in Indië te kort schieten.

Het einde zal den last dragen! Atjeh is nog niet gepacificeerd, of met Lombok zijn de verwikkelingen alweer begonnen! Zoo moet het *regeer-getob* wel aan den gang blijven voor ons klein land! — Er wordt in Indië veel te veel hooi op de vork genomen!

IV.

Wij achten het geen goede wijze van critiek uitoefenen, wanneer daarbij niet tevens aangegeven wordt, welke verbetering moet worden aangebracht. En derhalve zullen wij er thans toe overgaan, aan te geven, hoe naar onze bescheiden wijze van zien, de Atjeh-blokkade had dienen te worden georganiseerd.

Vooraf echter stellen wij eenige eischen.

Wanneer men iets (en vooral iets grootsch) wenscht tot stand te brengen, dient men:

1e. Wel te weten wat men wil.

2e. Na te gaan, of de middelen ter bereiking van het doel, voldoende aanwezig zijn.

3e. Streng vast te houden en consequent door te voeren, hetgeen men als dienstig voor het doel heeft erkend.

4e. De *hoofd*zaken bij de quaestie wel van de *bij*zaken te scheiden — en de eerste vóór de tweede te doen gaan.

5e. Niet te véél onder handen te nemen — *Qui trop embrasse, mal étreint.*

Het 1e al dadelijk, stond bij de Regeering niet paal-vast; en wanneer wij nu verder aan de, zeker wel algemeen erkende,

eischen de organisatie van de ruim *drie* jaar geduurd hebbende, doch *vruchtelooze* blokkade toetsen, dan komen wij tot de conclusie: dat zij *moest* mislukken! En waarom?

De Regeering wilde in- en uitvoer beletten, hetzij dan om door gebrek, de bevolking tot toenadering te dwingen, hetzij om onze oppermacht ter zee te toonen. — En er werd *gebrekkig* afgesloten (omdat de Oostkust werd opengelaten), ofschoon er voldoende middelen voor het sluiten van de *geheele* kust aanwezig waren!

Men wilde de bevolking tot onderwerping brengen. — En er werd een maatregel gelast: het *beletten der vischvangst* *), die slechts uitgevoerd kon worden op een wijze, die *niets flinks of krachtigs* bezat, maar geheel het karakter *van plagerij* moest dragen, waardoor de nog wàt goed gezinden, *doodvijanden* werden! En die gelaste maatregelen tegen de visscherij, werden dan nog niet eens *consequent* toegepast; getuige: hetgeen wij vroeger opmerkten, omtrent het al of niet dadelijk mogen tuchtigen van de overtreders (bl. 11).

De Regeering wilde in geheel Atjeh beletten, den buitenlandschen handel. Voorwaar een *hoofdzaak*, die, *zoo dat beletten ook geschied ware ter Oostkust*, zonder twijfel tot de beste resultaten geleid zouden hebben. . . Maar, waarom zich dan noodeloos met een *bijzaak* bezig gehouden: *het beletten van de vischvangst* en de *communicatie te water der Staatjes onderling*, waardoor meer schepen, meestal stilliggende in het hun aangewezen gebied, noodig waren, dan wanneer op deze beide zaken niet had behoeven gelet te worden? Wat er *belangrijks* te transporteeren viel, werd nu toch *met geheele karavanen* over land vervoerd — waarbij, het is waar, de tusschenliggende Staatjes

---

*) Wij zeggen *beletten der vischvangst;* want hoewel de vischvangst *zonder* prauwen was toegestaan, zoo is deze wijze van visschen natuurlijk toch nooit van groote beteekenis.

elkander *wederkeerig* bemoeielijkten; maar transporten over zee pleegden van oudsher af toch óók gemollesteerd te worden, zoodat de blokkade niet tot het groote geheel bijdroeg, maar wel twist en verbittering wekte. Er is beweerd, dat vischvangst met prauwen moest worden verboden, omdat men anders de kustvaart (de smokkelarij) niet in handen had. En daarin is waarheid. Maar wanneer men nu èn kustvaart èn vischvangst binnen een zekere grens had toegestaan, de blokkade dus op breeder grondslag georganiseerd, doch de Oostkust mede gesloten en uitstekende contrôle op den in- en uitvoer te *Edi* gehouden had, zou dat niet vrij wat beter zijn geweest? Het doel ware dan zeker *niet voorbijgestreefd*.

Door het beletten der kustvaart en der visscherij nam men *te veel* onderhanden, en verbitterde de goedgezinden, terwijl de *hoofdzaak:* het *beletten* van den in- en uitvoer, *door het openlaten der Oostkust*, toch niet plaats had.

Toen het eenmaal scheen vast te staan bij de Regeering, nadat alle andere vredelievende en dwangmiddelen schenen te zijn uitgeput, dat *alleen* een blokkade, alzoo een geweldsmaatregel, Atjeh tot onderwerping of degelijke toenadering zou kunnen brengen, had men dùs moeten redeneeren:

Blokkade! goed — alzoo *afsluiting* van Atjeh voor den buitenlandschen handel;

de treurigste ervaring werd er vroeger bij herhaling opgedaan omtrent de weinige betrouwbaarheid der Atjehsche vrienden — alzoo: de goede moet het dan maar met de kwaden misgelden. De *geheele* kust wordt gesloten, anders kan er van *blokkeeren* geen sprake zijn; en alleen de eindstations worden open gehouden;

een gesloten gebied, hoe groot of hoe klein, grenst natuurlijk ter weerszijden aan open gebied — het doet er dus niet toe, of *Edi* zelf al dan niet gesloten wordt, maar — de streken wààr in- of uitvoer plaats heeft (onder goede contrôle altijd) dienen *duchtig te worden geïsoleerd van het ge-*

sloten gebied. Het te sluiten gebied is aan de *geheele* landzijde *niet* af te sluiten; maar dat is ook minder noodig, want over de bergen wordt toch niet getransporteerd; alles geschiedt langs de kustwegen en het strand. — Ergo, moet de blokkade *krachtig* zijn, wil zij *kort* (en dat zijn *geen* drie en een half jaar) duren; want anders leert de vijand zich aan den toestand accomodeeren, en zijn transportwezen op smokkelhandel meer het binnenland in en over de bergen organiseeren. Ofschoon dan de grensstations uitnemend bewaakt worden, zou dat op den langen duur weinig meer helpen; wat dan dáár niet komt of gebracht wordt, gebeurt een hoeveelheid mijlen verder, waar *niet* kan worden afgesloten, en gaat van daar het binnenland in en zoo naar de kuststaten. En wanneer dan verder de kust maar *goed* wordt *afgesloten* door de schepen — en dat is mogelijk, want daarvoor is een voldoend aantal — dan komt het er minder op aan, of er door de Staatjes *binnen* de blokkadelinie wordt gevischt of gevaren. Een middel om smokkelhandel *totaal* te keeren is nog *niet* bekend, want nog immer hebben in vollen vredestijd de beambten op de grenzen der beschaafdste landen handen vol werks, en... nog lang niet altijd met succes. Zoodat ook hier le *mieux*, l'ennemi du *bien* zou kunnen worden. Maar *goed* afsluiten wat *kan* en wat *moet*, dàt zullen we doen! En voor de rest, — maar flink op groote schaal gehandeld!

Zie, wij gelooven, dat zoo er aldus geredeneerd ware, er vrij wat onnutte moeite en last voor de Marine zou zijn voorkomen geworden; dat de blokkade vrij wat goedkooper zou zijn geweest, en geen *verbittering* onder de strandbewoners ware gewekt, *die nu natuurlijk naar de Suitanspartij liepen*. Ook niet vergeten mag worden dat, zoo die maatregelen *dadelijk* waren genomen, en niet, zoo als nu, *broksgewijs*, de geheele voorraad koopmanschappen ter kuste ook niet zoo groot had kunnen zijn gedurende de blokkade, als later het geval bleek te zijn — waardoor alweer *spoediger uit-*

putting. Tweemaal werd de blokkade tot verder kustgebied uitgestrekt: wat was dus natuurlijker, dan dat eerst *niet* afgesloten Staatjes (Merdoe en Telok Semawé) later ruim voorzien van alles waren. De contrôle op den invoer kon toenmaals daar ter plaatse slechts op de ree geschieden, want op geen van die twee plaatsen was éénige nederzetting van onzentwege te land. Ook daar dus, *toen* reeds, ontbrak goede contrôle; vooral daarop: *of het ingevoerde er wel bleef*, en het *uit*gevoerde *alleen* van het *opengestelde* gebied kwam.

Dat bij gedeelten uitbreiden van de blokkade, (waartoe volgens den Oud-Commandant der Zeemacht heel wat ervaring en bedenktijd noodig was, om op dien maatregel te komen) is, gelijk de ondervinding bewezen heeft, een *groote principiëele fout* geweest, waarvoor noch den Gouverneur-Generaal, noch aan hen, die dat geadviseerd mochten hebben, een *bonne marque* van beleid kunnen worden gegeven. *) Dat de Atjehsche *vriend* niet te vertrouwen is, wanneer het er op aan komt, tegen betaling natuurlijk, *onze* vijanden van het noodige te voorzien, was immers bekend! Eerst Merdoe en daarna Telok Semawe moesten daarom dan ook gesloten worden.

Hoe nu verder de afsluiting der kust met de twee open stations (*Edi* en *Oleh-leh*) met een voldoend aantal schepen, stellen wij 16, had kunnen worden ingericht, is betrekkelijk een bijzaak; altijd, wel te verstaan, wanneer van *deze* premissen ware uitgegaan:

1e. De open eind-stations *dubbel goed* bewaken, met bijv. op elk 2 schepen en de noodige sloepen en stoom sloepen; waardoor het gemakkelijker zou zijn gevallen het tusschen liggend gesloten gedeelte der kust te surveilleeren.

*) Toen de blokkade van '84 werd ingetrokken, voegde de regeering er de zeer juiste opmerking bij: *dat zij* algemeen *had moeten zijn, om het beoogde doel te bereiken*, enz. enz. (Van Heutsz, De onderwerping van Atjeh, bl. 37).

2e. Zorgdragen, dat langs de gesloten kust op een zekere dieptelijn, (bijv. die van 7 v^m, welke op de Noord- en Westkust niet ver van het strand is — op de Oostkust moest 4 à 5 v^m genomen worden) *altijd*, zoowel bij dag als bij nacht, werd *gekruist*; waardoor van het groote voordeel van een oorlogsschip: de mobiliteit der vesting — een *hoofdz*aak — werkelijk nut werd getrokken, en waardoor verder minder schepen noodig zouden zijn, dan wanneer zij, door beperking van kolen verbruik, veelal ten anker moeten liggen, z. a. nu het geval was.

Een *bijz*aak ware dus hierbij, om een zekeren tijd met een zekere hoeveelheid kolen te moeten toekomen, natuurlijk binnen zekere grenzen. Bij een uitgestrekt kustgebied achten wij stilliggende schepen voor een blokkadevloot niet gewenscht tegenover een ondernemend handelaar, en die niet, z. a. nu, de achterdeuren voor zich open had. En zoo er dus al meer dan éénS in de zes weken, kolen had moeten worden geladen, dat zou dan voornamelijk in *den beginne* geweest zijn; na het éérste halfjaar aldus doorgebracht, had er des daags wel minder behoefte aan *voortdurend* kruisen bestaan, omdat de handel te Penang, of de mogelijke bloccade-runner, van onze activiteit overtuigd, geen pogingen zelfs tot doorsluipen zou doen. Immers nu reeds, en bij veelal stilliggende schepen, is het niet bekend, dat direct ter Noordkust werd in- of uitgevoerd.

Hoe verder de huishoudelijke aangelegenheden der blokkade hadden moeten worden geregeld, daarin behoeven we ons hier minder te verdiepen. Wij zouden anders kunnen aangeven, een organisatie als volgt:

Gegeven, z. a. nu, 16 schepen, zoo groote als kleine, voor de te blokkeeren kust; dan stationneeren wij te *Edi* en te *Oleh-leh*, de *opengestelde* plaatsen, een groot en een klein schip, waarvan één geankerd ter *noodigste* plaats, en het andere steeds gereed om bijv. een 3 geogr. mijl in den omtrek te bewaken.

Des nachts zou *immer* een voldoende sloepenwacht, voor of bij den ingang der rivieren aldaar en langs de kust, op brandwacht moeten liggen en patrouilleeren, waarbij natuurlijk een behoorlijk *kordon te land rond de vrijplaats* werd verondersteld, opdat de in- en uitvoer zich slechts tot de vrijplaatsen zelven bepaalden; benevens een uitstekende *contrôle* op den in- en uitvoer, die natuurlijk alleen des daags zou mogen plaats vinden. In die stations kon natuurlijk geen transport langs het strand met handelswaren, enz. worden toegestaan, en ook de vischvangst zou er nooit ver van de kust dienen geduld te worden, opdat het toezicht op smokkelhandel niet te bezwaarlijk ware. Alles wat daartegen zondigde, zou (na bekendstelling natuurlijk) onverbiddelijk dienen te worden neergeschoten, verwoest of prijsgemaakt; want zooveel mogelijk moest het *vrije gebied, streng* van het *niet vrije* zijn *gescheiden.*

Eén schip, liefst even als nu een *groot* schip, kon te Segli zijn gestationneerd, terwijl dan nog 15 schepen voor het kruisen langs Oost-, Noord- en Westkust overbleven, daarbij rekenende op één reserve-schip voor de aflossing ter ontspanning op Oleh-leh; want kolen en victualie zouden ook wel, evenals dat vroeger geschiedde, aan de schepen *gebracht* kunnen worden. Het kruisen behoefde in den regel niet met meer dan 3 m. vaart te geschieden, waardoor besparing van kolen. Kleine schepen zouden op die wijze een kleine 5 ton per dag noodig hebben, zuinig berekend, en het dus met een deklast van een 25 ton wel 'n week of $3^1/_2$ *zonder kolenladen* kunnen uithouden.

Op *visscherij* en *kustvaart* zou, gelijk wij hiervoren aangaven, *niet* gelet behoeven te worden, doch alles wat *buiten* de blokkadelijn kwam, of wat verdachte handelingen in de nabijheid daarvan pleegde, moest worden aangehouden en naar bevind van zaken prijsgemaakt of vernield. Maar alle vaart des nacht van andere schepen dan de

blokkeerende, en alle sloependienst ter surveillance, moesten in den regel *niet* plaats hebben, omdat al het nachtelijke werk, buiten den eigenlijken blokkadedienst (z. a. rondbrengen van brieven of goederen, victualieëren, overplaatsingen, enz.) niet anders dan *nadeelige drukte* en veel last veroorzaakt, en deze dingen ook zeer goed, en beter zelfs, des *daags* worden verricht. Bovendien is het veel *practischer* en gemakkelijker, wanneer geenerlei bevriende schepen of sloepen in de nabijheid van de blokkeerenden komen, omdat de *verkenningsseinen*, die dan wel moeten worden gedaan, natuurlijk de *positie*, enz. aan een mogelijken smokkelaar *verraden*. Bij het kruisen des nachts, z. a. duidelijk, *zonder* de internationale lichten — gelijk ook nu geschiedde — zouden voor de veiligheid, ter voorkoming van aanvaring, toch reeds meer dan genoeg onderlinge verkenningsseinen (ofschoon zeer korte) moeten worden gewisseld.

Voorts stippen we nog aan:

het ten anker mogen komen, wanneer slecht weer als anderszins het natuurlijk maakte, dat geen smokkelaar het wagen zou de kust te naderen;

een zoo gering mogelijke officieële correspondentie tusschen de verschillende Commandanten en den Chef van het eskader, en vooral geen corrigeeren van bergen meestal overbodige periodieken door dezen laatsten, waardoor een groot gedeelte denkkracht, dat nuttig aangewend kan worden voor effectieven dienst, moet vermorst worden aan bureauwerk, dat eigenlijk op het Departement te Batavia te huis behoort;

het zoo weinig mogelijk behoeven in te roepen van rechterlijke beslissing in zake te verdeelen buit, welke aangelegenheden gerust aan den Eskader-Chef kunnen en dienen te worden overgelaten, en zonder hetwelk de nietigste prijsverdeeling aanleiding geeft tot tijdroovende en belachelijke correspondentie, maar bovenal tot vermin-

dering der ambitie voor het prijsmaken (*)

Alle zaken, die bij een actief kruisen voorwaarden zijn.

Genoeg zij het, dat voor het niet *in- en uitvoeren* ten strengste diende te worden gewaakt — zoowel *ter zee* als *te land* — niets méér, maar ook niets minder!

Zulk actief kruisen zou niet een te zware wissel op de krachten der Marine zijn, aangezien een *goede* blokkade ook niet zooveel langer dan een jaar zou behooren, ja *vermogen* te duren, omdat gezèleerd personeel voor den dienst, en niet alleen voor het bekomen eener goede betaling, een bepaalde behoefte, zelfs een vereischte, is. Bij een langdurigen eentonigen dienst *kan* ook onmogelijk het feu sacré lang blijven branden.

. . . . . .

En wanneer dan op deze wijze de zaken een jaar, laat ons stellen in ultimo ratione, een *anderhalf jaar* hadden gemarcheerd, en er was dan nòg niet verkregen, wat men wenschte — geenerlei onderwerping of toenadering — welnu dan diende er tot andere meer krasse maatregelen te worden overgegaan, *om wèl te verkrijgen, wat men wenschte:* een *machtigen* indruk van onze suprematie ter zee te geven.

En deze krasse maatregelen moesten o. i. bestaan in: vernietiging van de kustkampongs, en stremming van alle verkeer langs het strand, door het schieten op alles wat daar passeerde; altijd, wel te verstaan, *nadat er kennis gegeven was van het voornemen daartoe, met vermaning om vooralsnog zich te onderwerpen.*

---

*) Prijzen bijv. onder de f 2000.— dienden stante pede te worden verdeeld. In den oorlog is het nu eenmaal niet anders: wanneer er niet dadelijk *waar* gezien wordt voor de moeite en het levensgevaar, bij het maken van rechtmatigen buit als het ware voorgeschoten, gaat de lust en activiteit voor het werk onherroepelijk weg. En die zijn toch noodig voor het doel dat men beoogt.

Immers, *wie in den oorlog het doel wil*, moet *ook de middelen willen*, en oorlog voeren *à l'amiable* gaat nu eenmaal niet, vooral niet met een van ouds krijgshaftig volk, welks land men annexeerde. Het is een verschrikkelijke zaak, door omstandigheden *genoodzaakt* te zijn vijandelijkheden te moeten plegen; wij zijn de eersten die dat volmondig zullen toestemmen. Oorlogvoeren is een beschaafden Staat in de 19e eeuw totaal onwaardig! Concedimus! — Dan, het vrederijk is nu eenmaal nog niet gesticht; en zoo lang het menschdom nog niet is overeengekomen, *alleen de verdedigingskrijg recht van bestaan te geven*, zoo lang zal er nog oorlog blijven. En voert men dien, dan dient er omtrent de wijze *waarop* niet geweifeld, of de krijgsmaatregelen zwakjes genomen te worden. Oorlogvoeren is een *krachtige, geweldige* daad, en daarbij passen geen *halve* maatregelen; deze toch geven den vijand den zeer slechten indruk van niet durven en niet kunnen, en zijn dus gevaarlijker dan een nederlaag. Deze laatste toch kan door een opgevolgde flinke overwinning, schitterend worden hersteld, maar *halve* maatregelen zijn en blijven . . . . halve maatregelen!

Bij vijandelijkheden is *geen* middenweg! Er zij oorlog of niet; in het eerste geval voere men die zoo vijandelijk mogelijk. 't Is hard, maar noodzakelijk; want daardoor is het pleit des te eerder beslist en kan de ellende een einde nemen. Zachtzinnig oorlogvoeren is onzinnig, omdat het verbittert in plaats van te onderwerpen, en op één lijn gesteld moet worden met martelen; en, behalve dat er te veel nadeel is aan den kant van den aanvaller, door den langen duur van zulk een oorlog, brengt het de zaken niet tot oplossing.

Dat vernietigen der strandkampongs te Atjeh ware een vrij gemakkelijke taak geweest: de schepen kunnen ter Noordkust zeer dicht het strand naderen, en het in brandschieten der kampongs is dus een quaestie van wat meer

of minder granaten met brandcilinders. Op alle konvooien van pakken dragende Atjehers (de transporten van contrabande, enz.) had dan natuurlijk geschoten moeten worden; iets, dat van de schepen ten anker liggende, of anders met de stoomsloepen nog dichter bij het strand, mede geen bezwaar oplevert.

De bevolking ter Noordkust zou daardoor natuurlijk het binnenland zijn ingejaagd, en van zelve ware de visschvangst en kustvaart dan geëindigd.

Dit alles, wij herhalen het nogmaals, had moeten geschieden wanneer, z. a. *oorspronkelijk het plan der Regeering was*, Atjeh door blokkade (dus geweld) tot onderwerping had moeten komen. Die krasse maatregelen zouden dan ook zoolang op de kust moeten zijn voortgezet, tot de Atjeher, die zich dan geheel in het binnenland zou hebben teruggetrokken, tot onderwerping ware gekomen.

Men zal ons wellicht te gemoet voeren, dat men door dergelijke wreede maatregelen meester wordt. . . van een wildernis! Toegegeven! Maar, *wij hadden dan getoond* ten *minste „meesteresse" te zijn en te kunnen blijven, zoo lang wij dat wilden.*

Van een *krachtig* optreden bij een *blokkade* waren alleen gunstige resultaten te Atjeh te verwachten, vrij wat gunstiger althans dan van *goedmoedige* vijandigheden (verbitterend plagen), waarvan de Atjeher, als geboren stuikroover en krijger, die alleen door geweld wordt geïmponeerd, niets anders begrijpen *kon*, dan dat de „Compeni" zich te zwak tegen hem gevoelde, en daarom niet durfde doortasten. En het is dus nog zeer hoffelijk van hem, wanneer hij onze wijze van oorlogvoeren critiseert met een: „wel brani (durven) maar korang pinter" (is niet slim). Hij begrijpt eenvoudig niet, waarom een kampong, wier inwoners zich herhaaldelijk aan overtredingen, omtrent wat ook, schuldig maken, niet eenvoudig wordt platgeschoten of verbrand, hetgeen de schepen toch zoo gemakkelijk kunnen

doen. Zoo iets doet hij óók in den oorlog tegen landgenooten.

Van grootmoedigheid of humaniteit verstaat de Atjeher eenvoudig de eerste letter niet. Hij is van kindsbeen af niet gewend, daarvan iets te ondervinden, noch van zijn naaste omgeving, noch van zijn Hoofden.

Wanneer dan ook bij verschillende gelegenheden deze laatsten door de commandanten der schepen gewezen werden op het gevaar voor de visschers (hun onderdanen), van tegen de verbodsbepalingen te handelen, was het immer: »Meneer moet ze maar doodschieten!" . . . . (*)

Het leven en dus ook het bezit van anderen gaat deze lieden niets ter harte, en komen alleen in aanmerking, wanneer het voor hun heb- of heerschzucht van dienst kan zijn.

V.

Hebben wij in het voorgaande aangetoond: dat er *groote* en *onbegrijpelijke* fouten zijn gemaakt bij het organiseeren en volhouden van de tot *schade* en *schande* van Nederland drie en een half jaar lange, totaal vruchteloze, *slecht gewerkt hebbende* blokkade, thans blijft er over, de vraag te beantwoorden: *aan wien de schuld?* of liever: aan wien de *verantwoording?*

Uit de behandeling van de Atjehzaak bij Eerste en Tweede Kamer bleek, dat de tegenwoordige en de onmiddellijk voorgaande Minister van Koloniën elkander dat balletje zoo'n beetje toekaatsen. De Heer VAN DEDEM toch zegt: het doel van de Atjehblokkade is niet geweest om Atjeh te onderwerpen, dat denkt men wel, maar: *erreur que tout ça!* Neen, wij wilden Atjeh eens goed toonen, dat we meesteres ter zee waren.

(*) Het Atjeh-volk zal zich slechts onderwerpen en ontzag toonen aan hem, die voelen laat, de macht te bezitten, om zijn wil te doen eerbiedigen, onverschillig welke middelen hij toepast. (v. HEUTZ bl. 61).

De Heer Æ. MACKAY, zijn voorganger, daarentegen verklaart: »wanneer men alle stukken naleest, niet alleen »van de vorige jaren, maar zelfs het Koloniaal verslag »van dit jaar, dan zal men tot de conclusie komen, dat het »doel van den geheelen oorlog is, om Atjeh te onder»werpen, en de gebezigde middelen moesten strekken, om »den Sultan het hoofd in den schoot te doen leggen, z.a. »het Koloniaal verslag zegt. Van dien oorlog is de blok»kade een onderdeel, een middel om tot het doel te ge»raken, en nu geloof ik recht te hebben te zeggen, dat »men het doel, met de blokkade beoogd, nog niet heeft »bereikt."

Door deze heeren worden wij dus niet veel wijzer.

Maar wanneer dan de afgevaardigde GUYOT betuigt: »ik kan niet zeggen, dat het doel van de regeering ergens »met zooveel woorden omschreven staat, maar dit staat »toch vast, dat dit in het algemeen toch als zoodanig werd »opgevat — ook bij de Kamer" — dan geeft hij o. i. den doorslag, en schitterend heeft hij gelijk, wanneer hij vervolgt: . . . . »er is nooit aanleiding geweest, dat »Atjeh aan ons meesterschap ter zee behoefde te twij»felen". — Natuurlijk, want Atjeh bezit geen marine, en nu moge de Nederlandsche niet schitterend zijn — helaas het is zoo — maar, de vergelijking met Atjehsche prauwen en schoeners, ook die in de Strait-Settlements er nog bij, kan zij nu wel doorstaan! . . . .

Wanneer wij dat dan omtrent het *gepasseerde* doel van de blokkade lezen, en verder de heeren Minister en Ex-Minister elkander verwijtingen hooren toevoegen, omtrent het niet terstond uitvoeren van een meer uitgebreide blokkade, of »het toestaan van licentiën, waardoor de »blokkade is verzwakt" dan kunnen wij het spreekwoord moeielijk terughouden: »waar twee kijven, hebben ze beiden schuld," ofschoon daardoor dan nog niet is uitgemaakt, wie den mistroostigen afloop heeft te verantwoorden.

Trouwens, of het doel *zus* of *zoo* geweest is — komt er nu weinig meer op aan — omdat . . . *het toch niet bereikt is geworden.* En daaromtrent is ieder het eens! Dat is dan ook veel gewichtiger, en maakt eenvoudig de verklaring van den tegenwoordigen, verantwoordelijken Minister, »het doel van »blokkade is geweest om onze overmacht als meesteresse »ter zee te doen gevoelen, en zoodanigen indruk achter »te laten, dat men een herhaling van den maatregel zou »vreezen» — tot een phrase.

Want *door de blokkade* moesten dan toch *in-* en *uitvoer* en *vischvangst* worden *belet! En met geen van drieën is dat het geval geweest!* Onderwerpen door de blokkade wilden wij niet! Goed. Maar ons meesterschap ter zee toonen *deden we ook niet.* Wat blijft er dan over van des Heeren v. DEDEM'S woorden? Is het hier ernst of kortswijl met het Nederlandsche volk?.

Echter, wij kunnen de schuld der mislukte blokkade niet zoo zeer den betrokken Ministers wijten.

Om *politieke* redenen nam de heer Æ. MACKAY de portefeuille van Koloniën op zich, hoewel hij gecenseerd kon worden van Atjeh-zaken niet goed op de hoogte te zijn.

De tegenwoordige Minister, beter met Indische aangelegenheden vertrouwd, nam den Inventaris over, echter zonder benefice, en was dus wel gedwongen, al was hij er in principe ook tegen, de blokkade, die nu eenmaal voor deugdelijk was erkend en reeds meer dan anderhalf jaar vigeerde, te handhaven. En dat hij nu van alles bij de hand grijpt, om een volte-face in Atjeh-politiek goed te praten, kan op rekening der politiek gesteld worden.

't Meeste gewicht legde hij in de schaal door de verklaring, dat de blokkade, de vrienden(?) of althans neutralen om den Sultan schaarde, en dus daarom eindigen moest.

Maar wiens beleid verdiende dan wel verantwoord te worden?

In de Tweede Kamer der Staten-Generaal is aan de orde : de algemeene beraadslagingen van Hoofdstuk X (Koloniën).

De Voorzitter verleent het woord aan meneer X, afgevaardigde van Y.

»Mijnheer de Voorzitter, ik heb een zeer ernstig woord te »spreken; maar ik ben bijna zeker een wanklank en misschien »meerdere wanklanken in deze vergadering te doen hooren.

Hoewel het mijn voornemen is, parlementair te blijven, »mag ik aan mijn innige overtuiging en aan de waarheid »niet te kort doen, en in het vuur der redeneering, kan »het gebeuren, dat ik mij niet zóó zal uitdrukken, als dat »hier de gewoonte is, — m. a. w.: ik zal wellicht een weinig »*on*parlementair moeten zijn. Mijns inziens komt daardoor »echter de waarheid meer tot haar recht: *men moet een kat* »*een kat noemen!*

»Toen ik vroeger wel op de publieke tribune kwam, en, »zoo geheel buiten alles staande, de verschillende spre»kers hoorde, heeft het mij meermalen getroffen, dat, of»schoon zij zelven van de zaken die zij voorstonden, schenen »doordrongen te zijn, en zij ook zeer fraaie aanspraken »hielden, ik bij mij zelven moest zeggen . . . . .

De Voorzitter. «Mag ik het geachte lid verzoeken, zich »tot de zaak te bepalen.»

»Dit alzoo tot inleiding! Meneer de Voorzitter, ik heb »gehoord, wat de tegenwoordige Minister van Koloniën »en zijn onmiddellijke voorganger elkander hoogst fatsoenlijk »— 'k wil zeggen parlementair — als fouten verwijten in »de organisatie en den verderen loop der *mislukte* Atjeh»blokkade. Ik heb ook gehoord, wat enkelen mijner geachte »collega's dachten over de zaak.

»Ik heb gelezen alle op de quaestie betrekking hebbende »gewone stukken, en ook de brochure van den Oud-Com»mandant der Zeemacht: «De sluiting der Atjehsche kust.»

»En wanneer 'k dan alles samenvat, dan kom ik tot dit »besluit:

»*Er is op een onverantwoordelijke wijze met het prestige »en de oorlogsmiddelen van Nederland gespeeld* (De Voorzitter neemt den hamer ter hand). Want er is een blokkade »georganiseerd en *drie jaar volgehouden*, op zoo'n *krummelige en weinig beleidvolle* manier, dat het naar niets leek; »en daardoor is dus het *beöogde doel*, hoe of daarmede ook »door de betrokken Ministers gegoocheld mag worden (De Voorzitter klopt met den hamer in de hand), *volstrekt niet »bereikt*, ja, onze *onmacht* is getoond, om zulk een maatregel tot een goed einde te brengen. Natuurlijk, want »*groote* resultaten worden *niet* door kleine of halve middelen verkregen — dat is nu eenmaal niet anders!

»Ook aan de Atjehers is die onmacht getoond, want »welk een indruk moeten deze gekregen hebben, van eene »*meesteresse ter zee*, die in 3 jaren *niet* bij machte was om den invoer van groote hoeveelheden contrabande (ook »kruit en oorlogstuig) te beletten? ! . . . . .

»Een maatregel is onder den tegenwoordigen Gouverneur-Generaal begonnen en geëindigd, die aan iedereen »en aan iedere Mogendheid, die zich de moeite geeft op »ons Land te letten, den indruk moet geven, dat we »eigenlijk stumperds zijn in het oorlogvoeren De wijze »waarop dat nu gedurende 3 jaar gedaan is, wordt dan »ook door den adviseur van hem, die Gouverneur-Generaal »was, toen de blokkade werd georganiseerd, vergeleken »bij *de bewaking van een huis alleen aan den voorkant*, bij »een *Kamperstreek* dus! Wat een verschil bij *de heldendaden van een* KOEN of *den tocht van* DE RUYTER *naar Chattam!*. . .

(De Voorzitter klopt met den hamer). «Ik roep den spreker tot de orde.»

»En nochthans is dat alles *niemands schuld!* De Oud-»Commandant der zeemacht zegt het. Van den tegenwoordigen Minister en zijn voorgangers niet, van den Gouverneur-

»Generaal en zijn adviseur niet, van geenerlei Autoriteiten »dus, van niemand! — Intusschen, daar staat Nederland »weer als voor 3 jaar, maar nu met *een verbazend ge-*»*daald prestige.* — Met het *deficit: nadeelige werking dóór* »*de blokkade!* Al die opoffering van de Marine, in ver-»schrikkelijk eentonigen en vruchteloos afmattenden »dienst — waarvan wij ons, die dergelijke ondervinding »missen, eigenlijk geen behoorlijk pakkende voorstelling »kunnen maken — al die opofferingen van het Ned. Ind. »Leger en van den belasting betalenden burger, al die schat-»ten gelds, die de blokkade kostte .... zijn *weggeworpen* »niet alleen, maar hebben zelfs *slecht* gewerkt!

»En hoe komt dat? Omdat er een maatregel is genomen »door hooge Autoriteiten, door menschen, waarin Nederland »vertrouwen moest hebben, (dewijl zij het waardig konden »wezen), omdat er een maatregel is georganiseerd en volge-»houden — gedeeltelijke blokkade — die de eerste de beste »met gezond verstand begaafde, beter zou genomen hebben! »Meneer de Voorzitter, dit moest mij van het hart; ik »zou het wel willen uitschreeuwen!

»En dan zou er hier geen schuldige zijn, en wij zouden de »*mislukking* van de Atjeh-blokkade maar beschouwen *als een* »*zaak die van zelve spreekt*, als een gevolg van het *fatum!*»—

»Neen, dat gaat niet aan. Ik zie wel een *fatum*, »maar dat is het *goedkeuren van een staatsbeleid*, dat »ons naar den afgrond zal voeren, wanneer daar niet bij »tijds voor gewaakt wordt. *Afgekeurd* moeten handelingen »worden, *van wien ook*, die *afkeuring verdienen! Betreuren*, dat eenig beleid niet goed is geweest, — *klagen over een* »*fatum*, — *geschokt* zijn in het vertrouwen, enz. zijn altemaal »veel te zwakke uitdrukkingen. En ik vind hier wel degelijk »een schuldige, of liever *één, die ter verantwoording dient* »*geroepen te worden!*

»Er zijn gedurende het debat en in de stukken, namen ge-»noemd. De meeste van die personen zijn of reeds dood,

»of in rustige rust gegaan, of komen *hier* niet in de termen!—
»Hen kunnen wij dus niet bereiken. Maar één man, de
»voornaamste, leeft nog en is in functie — ja, zal nu weer
»belast worden met de uitvoering in opperste leiding van
»de Scheepvaartregeling, nadat de Blokkade onder zijn
»*meer dan driejarig* bewindvoeren, *jammerlijk is mislukt*.
»Een maatregel waartegen hij vroeger gekant was, zal hij
»nu organiseeren!... Omdat hij bewijzen gegeven heeft, dat
»hem de leiding van dergelijke grootsche maatregelen zoo
»goed is toevertrouwd misschien? Neen, dat zoo zeer niet,
»maar.... omdat hij nu geheel voor de scheepvaartregeling
»bekeerd is (sic!) (De Minister zegt het zelf). Verder?... om-
»dat de blokkade doel getroffen heeft, zeker!? En, voeg ik
»er bij, stellig om *nu* de maatregelen te nemen, *die al 3 jaren*
»*geleden noodig waren geweest*. Want een scheepvaartrege-
»ling *zonder* contrôle op den in- en uitvoer der opengestelde
»plaatsen, en zonder uitnemend toezicht op smokkelarij *ter*
»*zee en te land*, is een *onding*.

»De Generaal VAN DER HEIJDEN, die *schitterend succes*
»*had*, zat bijna op den bank der beschuldigden, en het beleid
»van dezen Gouverneur-Generaal, onder wiens bestuur *de*
»*blokkade mislukte*, zou onaangetast blijven?...

»Na deze toelichting behoef ik zeker niet meer te zeggen
»wien ik bedoel!... Van den tegenwoordigen Gouverneur-
»Generaal ging de particele blokkade uit in 88/89, van *hem*
»de differente uitbreidingen, van *hem* het niet tevens sluiten
»of ten minste uitstekende contrôle doen uitoefenen op den
»in- en uitvoer ter Oostkust. — Welnu, ook aan *hem* de
»*verantwoording tegenover het Nederlandsche volk* der half-
»bakken — 'k wil zeggen *halve* — *maatregelen*, waardoor de
»blokkade geen effect sorteerde, ja, haar doel voorbij
»streefde, en *verbittering* in het leven riep, terwijl er op
»*onderwerping* gerekend werd. Met de ondergeschikte amb-
»tenaren en de verschillende militaire Chefs en Gouverneurs
»van Atjeh hebben we hier niet te maken.

»*Wij hebben alleen visschers geplaagd en bestolen!* — geen »oorlog gevoerd. (De voorzitter verzoekt den spreker niet op dien toon voort te gaan). *De Koning der Nederlanden*, »ons grootste ramtorenschip, dat monster van kracht in »Indië, moest te Segli bijv. rustig aanzien, dat, vlak in de »nabijheid, de overmoedige vijand de Atjeh-vlaggen lustig »liet waaien, en op onze oorlogsschepen schoot als zij voorbij »kwamen! Ik zeg *moest* aanzien, want er zal wel weer het »hoogste staats- en krijgsbeleid achter gezeten hebben, om »dat van Pakan-bâroe, dat broeinest van veel kwaad voor ons »te Segli, te hebben moeten dulden, en 't niet te hebben »mogen in elkaar schieten! Van tijd tot tijd kwamen daar »dan ook kalm zoo'n paar luidjes aan het strand, en schoten »op het schip ter ree. 't Was natuurlijk meer een *bespotting* »dan ernstig gemeend, want de afstand was te groot om »te raken. Maar *de Atjeher spuwde ons toch op die manier »in 't gezicht!*— Kortweg, te oordeelen naar al hetgeen ik »van de vloot uit Atjeh vernomen heb, begrijp ik van zulk »oorlogvoeren en blokkeeren niets! Op de Oostkust kwamen »de zaken binnen, en op de Noordkust waren de blok- »kade-schepen blij, wanneer zij ééns in de *zes* maanden »een voddig prauwtje met koopwaren konden snappen.

»Aan hem, 'k bedoel den Gouverneur-Generaal, de schuld »van die, volgens den Minister, nog korte blokkade — »Hij zegt het zelf: zoo'n maatregel mag nooit lang duren! »Wel neen; en nu schijnt juist bij *deze* Begrooting de »termijn te zijn afgeloopen! . . . De Oostkust was wel te »blokkeeren geweest — de geachte afgevaardigde GUYOT »heeft het aangetoond — en kwamen er schepen te kort, »welnu, er waren nog wel een paar Gouvernementsschepen »te vinden geweest, *desnoods*. De goederen die te Edi werden »gelost, hadden binnen *Edi* moeten blijven, daarvoor had »men maatregelen kunnen en *moeten* nemen, al wordt er nu »ook gezegd, dat het niet mogelijk was. Sterker, zoo iets zal »nu met de scheepvaartregeling toch wel *moeten* gebeuren!

»En niet alleen te *Edi*, maar op *alle* plaatsen, die open»gesteld worden. *Onze taak wordt nu eerst recht moeielijk!* »En dat moet al te gader onder zwakke *opperste* leiding »geschieden? 't Is maar te hopen, dat den heer SCHERER, »den vader der Scheepvaartregeling, de handen flink vrij zijn »gelaten! . . .

»Dat alles had de Gouverneur-Generaal, of anders de »Minister van Koloniën voor *hem*, kunnen en *moeten* voor»zien. *Gouverner, c'est prévoir!* Ik stel *hooger* eischen aan »de Hoogste Autoriteiten, dan maar *als den eerste, den beste, »den boel zoo'n beetje gaande te kunnen houden*, wanneer het »er integendeel op aankomt, *het Vaderland door flinke »beleidvolle maatregelen van een drukkenden last te bevrijden!*

»Wat het zwaarste is, had het zwaarste moeten wegen. »Toen er eenmaal tot de *blokkade* besloten was, had men »die *goed* moeten organiseeren en anders . . . *niet* blokkeeren.

»Nu zal men den put gaan dempen, terwijl het kalf »verdronken is."

De Voorzitter (klopt met den hamer). »In zulke ernstige »zaken is scherts misplaatst, mag ik dat den spreker in »herinnering brengen."

»Heeft men bijv. uit vrees om de handelaren van de »Straits tegen zich te krijgen, de Oostkust niet kunnen »blokkeeren en te *Edi* maar Gods water over Gods akker »moeten laten loopen — waarom, ik herhaal het, de »blokkade dan *begonnen*, en mèt haar de verschrikkingen: »het *beletten* van *allen* strandhandel en *de vischvangst*, »waardoor de Atjeher *geplaagd*, maar niet onderworpen »werd. — En wanneer 'k dan, bij zoo weinig beleid, geen »afkeuring hoor, maar nog pluimpjes hoor uitdeelen door »den Minister, in den vorm van: »in dat opzicht (de »»belasting in arbeid) geloof ik niet, dat zóóveel gedaan »»is, dan juist in de laatste jaren onder dezen Gouv.»»Generaal", dan, M. d.V., weet ik waarachtig niet meer, wat »ik er van denken moet! . . . Nu ja, op *die* zaak (een

»onderdeel) kan hij zich dan blind gestaard hebben, want »in de *hoofdzaak* (Atjeh) was hij alles behalve helder- »ziende. — In het dringendste van zijn taak, de oplossing »der Atjeh-verwikkelingen, is hij totaal *in gebreke* ge- »bleven. Nog klaar herinneren we ons immers de be- »droevende historie van een Gouverneur van Atjeh, die »daar maar zes maanden gebleven is, omdat de Opper- »landvoogd, hem, die met voorbijgaan van vele anderen »Gouverneur van Atjeh moest en zou worden, niet langer »*kon* handhaven. En toch, eerst was dàt de man voor »Atjeh, en geen ander! . . . Per saldo bleek intusschen dat »de Gouverneur-Generaal velen *noodeloos* diep gegriefd had, »want dat hij iemand boven hen verkoos, van wien hij *wist*, »dat hij *niet* dacht zoo als de Regeering. *A coeur léger* »hoopte de Gouverneur-Generaal, dat de zendeling met- »tertijd wel veranderen zou in een vurig Apostel! . . .

»*Zulke* besluiten in zoo hoogst *ernstige* zaken!

»Er is gezegd, en terecht: wij hier op het Binnenhof, »wij kunnen Indië niet regeeren — dat moet de Opper- »Landvoogd doen! — Goed.

»Maar dan eisch ik ook van hem, dat hij dat niet »doet als iemand, wien het aan eenvoudig Staats- en »Krijgsbeleid ontbreekt. Wie ter wereld heeft er ooit ge- »hoord van zulk een Don Quichotblokkade als deze". . .

(De Voorzitter klopt.) »Ten tweede male verzoek ik den »spreker ernstig te willen blijven."

»Wie zou gedacht hebben, dat, terwijl wij de handen »vol hebben met Atjeh, er nog verwikkelingen met Flores »*bij* moesten komen. (Gelukkig zijn ze goed afgeloopen, *voor- »loopig* ten minste!) Last not least. . . Lombok! *En hoe »zal het daar gaan?* . . . Of begrijpt de Gouverneur-Generaal »niet, dat geheel Insulinde weet, dat wij het met Atjeh nog »lang niet klaar kregen?

»Ik versta niets van zulk Staatsbeleid! — nl. dat het *goed* »zou zijn! Want daarvoor is de Gouverneur-Generaal zulk

»een hoog ambtenaar en zoo rijk bezoldigd, opdat hij ons »*goede* waar voor al dat vele geld zou leveren!

»We zijn de *risée* geworden van de geheele wereld! »Wij hebben ons laten beetnemen door listige Atjeh- »Hoofden, — door hen, die we als *on*mondig beschouwen!

»Ik kom nu aan het einde. Het is reeds voor jaren »gezegd: Nederland wordt minder *geregeerd* dan *geadmi- »nistreerd*. En de regeering? — Wel, ze wordt gecritiseerd, »maar zoo parlementair en zoo fatsoenlijk, dat, wanneer »ik nu bijv. zeg, dat het een *schande voor Nederland* is, dat »er door een Oud-Commandant der Zeemacht moet worden »getuigd, dat schuldelooze en bekwame Autoriteiten een »blokkade hebben georganiseerd en gehandhaafd, die 3 »jaar lang werkte: »»*als de bewaking van een huis aan »»de voordeur, terwijl men de achterdeur openlaat*", en »waardoor dus de uitkomst is geworden: Nul . . . . . »neen, nòg minder! *Negatief* heeft gewerkt. — (De Voor- zitter klopt met den hamer) — »dan ben ik zeker tot de orde geroepen te worden. (Gebrom.)

»Wij hebben allen gehoord van het Panama schandaal (Rumoer — eenige leden staan op).

„Ook nog van analoge schandalen in andere landen »(de vorige leden gaan weer zitten) en wij, brave Neder- »landers, (Geroep: tot de orde) wij kijken met een zekere »geringschatting op den Franschman neer (Stemmen: wil »hij ons daarbij vergelijken?) Laat ons maar zorgen, dat »wij dien weg niet opgaan! Die sta, zie toe dat hij niet »valle; er kon wel eens aan een tweede Sedan in Indië »gebouwd worden!»

»Laten wij billijk wezen, en, de handen in eigen boezem »stekende, spreken van een *Atjeh-schandaal* als die 3 jarige »*vruchtelooze*, ja *schadelijke* blokkade; en dan wil 'k daar- »mede niet zinspelen op hetgeen ik onlangs las . . . . . »neen, ik wil daaromtrent zelfs geen verwijzing doen omdat

»ik niet den schijn van verdachtmaking op mij wil laden, »en de bewijzen daarvoor toch zeer moeielijk, zoo niet »onmogelijk, te krijgen zijn. Ik laat het dus geheel daar.

»Maar dat is zeker, ik kan mij *zonder* meer te hooren dan »ik nu weet, niet verklaren, hoe 't mogelijk is, dat een Gou»verneur-Generaal als deze, die toch te boek staat a's zoo'n »bijzonder knap mensch, een blokkade kan verantwoorden »zoo als deze *mislukte*."

»'t Zijn toch niet alleen de *ondergeschikte* dienaren, bij »wie schuld moet gezocht worden, of die ter verantwoording »dienen geroepen te worden, wanneer zij in gebreke schijnen! »En passeert de *mislukte* blokkade *als een zaak die zoo »behoorde te gebeuren*, dan zal de ambitie bij het Opper»bestuur om de scheepvaartregeling te doen slagen, óók »niet groot kunnen zijn. Want lukt die ook niet, welnu: dan »*maar weer wat anders geprobeerd — après nous le déluge.* »Tegen dien tijd zijn er dan weer andere Gouverneurs»Generaal, en een andere Minister van Koloniën!... enz. enz. »*Zoo blijven de halve maatregelen in de mode, en daalt het »prestige van Nederland niet alleen, maar ook de* energie »van Nederland zelve, *beneden peil!*....

»Ik heb respect voor Hooge Autoriteiten — gezag moet »er wezen — maar die eerbied moet *verdiend* worden door »*flinke, goede, beleidvolle maatregelen*, waarvan alleen groote »*daden* te verwachten zijn.

»De Oud-Commandant der Zeemacht TEN BOSCH heeft »in zijn brochure gezegd, dat hem geen klachten van de »Marine bij de blokkade ter oore waren gekomen. — »Maar dan is hij minder goed op de hoogte! En *ik* heb »gehoord, dat men op 's Lands Vloot meer sympathie kreeg »voor den zich kranig verdedigenden Atjeher (die evenzoo »doet als wij dat deden in den 80-jarigen krijg tegen »Spanje; nl. *volhouden* ter verkrijging der vrijheid) dan »voor de halve maatregelen van Autoriteiten, die er geen »schuld aan hebben! (Heftig rumoer!)

De Voorzitter: »Ik ontneem den afgevaardigde het woord.«
»*De Historie zal ons richten!*« — met deze woorden verlaat de spreker de zaal.

. . . . . .

VI.

Nederlanders, die zooeven geschetste spreker moge wellicht zich voor een Kamerlid wat sterk hebben uitgelaten, maar . . . . helaas! de quintescence van zijn bewering is waar. Ieder kan dat uit de „Handelingen" en de verdere bescheiden, bij de begrooting van Koloniën gewisseld, lezen. En denken wij aan de woorden van GUIZOT: »Laten wij »ons wachten, de kracht van onze uitdrukkingen te ver»zwakken. De waarheid heeft toch reeds zulk een moeite »(in de paleizen der vorsten) door te dringen! Laat zij er »niet beschroomd en bleek binnentreden, opdat zij niet »miskend worde."

De mislukking der Atjeh-blokkade werd in de V. V., o. i. te veel beschouwd alleen uit het oogpunt van zwenking in de Atjeh-politiek. Het gemis aan *beleid*, dat gedurende ruim 3 jaar had voorgezeten, geraakte daardoor meer op den achtergrond. En toch gelooven wij, dat dit hier een hoofdzaak is.

Gedurende tal van jaren betaalt Nederland schatten bij schatten voor de defensiemiddelen, zoo te land als te water. En wanneer al in vroegere tijden gegronde critiek te maken was, op de wijze waarop de regeering zich voorstelde Nederland te verdedigen (al was het alleen maar omdat de gebiedende noodzakelijkheid dat Land- en Zeemacht dienden saam te werken, daarbij niet genoeg tot haar recht kwam) in het laatste twintigtal jaren kwam daarin een merkwaardige verandering, ten goede. De opvolgende defensie-Ministers begrepen, dat de strijdmiddelen te Land en ter Zee elkander dienden te steunen en aan te vullen.

Een beter begrip van de wijze waarop het defensie

vraagstuk moest worden opgelost, was hiervan het natuurlijk gevolg, en de *Vestingwet* van '74, en, vele jaren daarna, de oprichting van een *Marine-staf*, die, in samenwerking met den Generalen staf der Landmacht, zich met het defensie vraagstuk moet bezig houden, achten wij de gewichtigste maatregelen, in die richting genomen.

Veel is er reeds gedaan, *nog meer* valt er te doen, en zal er wel steeds te doen blijven, om de zaak, *zoo* zij bevredigend is ingericht, in dien staat te houden naar de eischen van den tijd.

Maar wat altijd rechtmatig gevorderd kan worden, is de eisch, dat (gegeven, de voor den tijd beste middelen voor het *algemeen* defensie vraagstuk voor Nederland en de Koloniën) de *uitvoering*, de oplossing van het vraagstuk, de *wijze* van oorlogvoeren, beantwoorden zal aan de billijke verwachtingen, die de Natie *mag* koesteren, voor al de opofferingen, die zij zich getroostte al die jaren lang, voor de schatten bij schatten, opgebracht voor de defensiemiddelen.

Bestaat er *nu* redelijke grond om aan te nemen, dat Nederland zich met goed succes tegen een (niet eens overmachtigen) vijand zal kunnen verdedigen, en zoo *niet*, met *eere* vallen ?

Naar onze meening: N e e n ! Zetten wij uiteen, waarom niet.

Er zal wellicht gezegd worden, dat voor zulk eene uitspraak de gave der voorspelling noodig is, die niemand bezit.

Toegegeven ! En *wiskundig* juist is de vraag dan ook niet te beantwoorden.

Maar, er is nòg een wijze van beantwoorden : die der analogie; o.i. de eenige wijze voor het concludeeren in zake krijgsmanskunst.

En zijn er dan gegevens voorhanden, waardoor, bij benadering, de gestelde vraag beantwoord kan worden?

Onzes inziens: J a !

Sedert 1830 heeft Nederland *behalve in hare koloniën*, zich niet met de *ware* practijk der krijgskunst behoeven bezig te houden: wij hadden gelukkig geen oorlog te voeren in Europa! Gelukkig, maar aan den anderen kant is Nederland daardoor natuurlijk de kunst van oorlogvoeren tegen natiën van gelijke beschaving vergeten; na meer dan zestig jaren niet-oefening in de praktijk, is dat geen wonder! De treurige ervaring bij de mobilisatie in '70 opgedaan (toen er oorlogstoerustingen die in het zuiden van het land dringend benoodigd waren, dood gerust in het noorden bleken te zijn geborgen, enz. enz.) is daar, om de waarheid onzer onderstelling aannemelijker te maken.

De geschiedschrijver heeft keurige, roemrijke, doch tevens ook tragische bladzijden opgeteekend, van af den tijd dat de oude Hollanders den voet zetten in Insulinde, tot op heden. En zonder ons in het ver verleden te begeven, zouden wij zonder veel moeite aan schitterende episoden kunnen herinneren uit de oorlogen, die wij in onze Oost-Indische Bezittingen voerden, die wijzen op oud-Hollandschen moed, ondernemingsgeest, volharding, *goed beleid* en eindelijk . . . op *overwinning!*

Dan ach, het oog, dat nog zoo even schitterde van enthousiasme, bij het lezen van al die opofferingen en heldenfeiten — wordt verduisterd door droefenis, bij de gedachten aan een tijdperk in het Indisch krijgsmansleven, dat — helaas! ons maar al te weinig terugvoert naar de gloriedagen van voorheen! . . .

Want wij denken aan den nu *bijna twintigjarigen* Atjehkrijg! . . . En dan is er te veel stof tot rouwe.

Maar juist d á á r is het, dat wij de g e g e v e n s moeten zoeken, voor de beantwoording van de gestelde vraag: *of Nederland zich zal kunnen verdedigen tegen een Europeeschen vijand of met eere vallen!*

Niets willen wij afdoen van den, verre boven onzen lof

verheven, moed en van de zelfopoffering, en volhardende bekwaamheid, door het Indische leger en zijn aanvoerders ten toon gespreid in dezen meer dan rampspoedigen krijg!

Niets aan de toewijding die de Marine wil betoonen, bij de meer dan ondankbare taak, welke haar meestal tot weinig anders dan ambitie doodende en — volgens de ervaring — geen effect sorteerende blokkades veroordeelde.

Maar waar wij wèl tegen opkomen, *dat is tegen een* beleid van de hoogste Autoriteiten (van het beste wat Nederland aan Dignitarissen kan voortbrengen) dat voorzat bij den *20-jarigen Atjeh-krijg*, bij de *meer dan drie jaar* geduurd hebbende *mislukte* blokkade! . . .

Waarlijk de appreciatie is te gering voor al de moeite, opoffering en heldenmoed door Leger en Marine betoond, wanneer slechts periodiek in de troonrede of het koloniaal Verslag voorkomt: »dat beiden zich met lof van hun moeitevolle taak kweten.» Hier braucht *That!* En grooter lof zou zijn gegeven, wanneer daarbij een beleid gegispt werd, waardoor schitterende krijgmansdeugden als *verspild* geacht kunnen worden, ja belachelijk kunnen voorkomen aan hen, die met alle recht van *monnikenwerk* spreken wanneer zij den Atjeh-krijg der laatste jaren herdenken.

Wat toch hebben alle schitterende heldendaden geholpen, die elken dag op Atjeh werden bedreven en nòg zoo vaak *moeten* voorkomen!? Wat baten alle voorbereidende oefeningen en de opvolging van minitieuse dienstplichten en voorschriften, wanneer zij niet door een flink krijgs-succes bekroond worden? — Al zeer weinig!

Soldaat en zeeman *moeten* op die wijze ontmoedigd worden. — En *zonder* bezieling, *geen* overwinning!

En ook het Nederlandsche Volk kan en wil wel belastingen opbrengen voor de defensiemiddelen, maar dan moeten deze ook *beleidvol* worden aangewend. Voor halve maatregelen en niets of nadeelig effect sorteerend »monnikenwerk» heeft men niets anders over dan: *wrevel*.

Onnoodig hier al de veranderingen in beleid te vermelden, al de fouten die daardoor gemaakt zijn, en welke al begonnen met den eersten Gouverneur-Generaal, die, *à coeur léger*, den oorlog met Atjeh bespoedigde en tot een *veroverings*krijg stempelde. Onnoodig al de wisselingen in de politiek hier na te gaan, waarvoor de respectieve Gouverneurs-Generaal en Ministers van Koloniën door de geschiedenis in gebreke zijn, of zullen worden, gesteld. Onnoodig al deze zaken, welke reeds door bekwamer pennen dan de onze in het breede zijn aangetoond, nogmaals te relateeren.

Zij zijn gebeurd en genoeg bekend; en de *uitslag* van al het tot heden gevoerde Atjeh-*beleid* heeft dit laatste dan ook onbarmhartig, maar treffelijk juist en consequent, veroordeeld.

Na twintig jaren tobben, zal nu met de scheepvaartregeling worden beproefd, wat een driejarige blokkade niet vermocht te doen — een blokkade, waarvan men zich alles voorstelde, en die dan ook, zoo zij *dadelijk goed* ware georganiseerd geworden en krachtig doorgevoerd, zoo niet tot de onderwerping van Atjeh had geleid, dan toch ons prestige in Atjeh o! voor *altijd* zou hebben gevestigd, en geen knak er aan gegeven hebben, zooals nu is geschied. Immers thans moet onze schijnbare goedheid bij de opheffing der blokkade (*zonder* resultaat), in het oog van den dapperen, zijn vrijheid hardnekkig verdedigenden Atjeher voorkomen, *als een erkenning van zwakheid!*

Een halfjaar nadat was verkondigd, dat er met kracht zou worden voortgegaan met blokkeeren, werden de maatregelen voor een scheepvaartregeling voorbereid, omdat de regeering zag, dat het tegengestelde van het doel werd bereikt — *verbittering* in plaats van onderwerping. Maar dat was immers te voorzien geweest, bij de wijze waarop de blokkade volgens hoogen last moest worden uitgevoerd. Nogmaals: *gouverner c'est prévoir!*

Een schip, bij eene vorige begrooting toegestaan, voor de versterking der blokkade-krachten, wordt niet gebouwd, want . . . *het is niet meer noodig bij een scheepvaartregeling.* Schepen genoeg alzoo! ofschoon er nu meer van de Marine gevorderd moet worden dan tijdens de *blokkade*. Met deze mededeeling wordt de volksvertegenwoordiging *verrast!* En dàt niet alleen, maar tevens het geheele Nederlandsche volk mèt haar uit den droom geholpen, door het geheel nieuwe gezichtspunt des Ministers van Koloniën, omtrent het doel der mislukte blokkade, dat beiden zich in hunne onnoozelheid, gedurende méér dan drie jaren totaal verkeerd bleken te hebben voorgesteld. Halzen toch waren zij, die zich van de blokkade *onderwerping* van den Sultan hadden gedroomd! . . . dat was nooit het motief der regeering geweest, — Wel, neen! Maar »het *meesteresseschap ter zee toonen!*" — ziet, dat is geheel iets anders! . . . En, ofschoon *geen sterveling ooit aan dat meesteresseschap twijfelde*, en *dat doel* óók al *niet* bereikt is, »zoo zijn we nu toch op den goeden weg!"

Maar wij vragen nogmaals, bij die *positieve* woorden en de *negatieve* ervaring: is het ernst of kortswijl?

Met de even rondborstige als naïve verklaring van een Oud-Commandant der Zeemacht in O. I., dat het *mislukken* der driejarige blokkade, waaraan geen middelen ontbraken, *niet de schuld is der Autoriteiten* of van iemand anders, wordt intusschen genoegen genomen door de Volksvertegenwoordiging, en de Begrooting van Koloniën *zonder* hoofdelijke stemming *aangenomen*! . . . . . .

En zoo, om het nadeel dat een mogelijk aftreden van den Minister van Koloniën ten gevolge zou kunnen hebben voor de nieuwe scheepvaartregeling, dit laatste nu wel te begrijpen is, zoo valt toch moeielijk te verklaren, waarom geen *ongunstig oordeel werd geveld over het beleid van den Gouverneur-Generaal*, die gedurende meer dan drie jaar bewees, volstrekt niet de rechte man op de rechte plaats te zijn.

Wellicht, zal men zeggen, omdat de tijd zijner Landvoogdij spoedig (zegge na nog 6 à 7 maanden) is verstreken. Maar dan komt hij in *otio cum dignitate* in het Vaderland terug! . . . . . .

In plaats van ter verantwoording te zijn geroepen, zal hij met vlaggen en wimpels binnenkomen. En dat alles!? . . . *Voor meer dan bittere teleurstelling van billijke verwachtingen, na jaren van groote opoffering en afmattende inspanning!*

En wanneer dan de afgevaardigde KIELSTRA zoo terecht zeide: »Wij gaan, niet het minst in den loop van '92, daar »(te Atjeh) hard achteruit. De loop der zaken onder het »tegenwoordig bestuur, dat nu meer overeenkomstig de »bedoeling der Bataviaasche heeren schijnt te handelen »dan vroeger, boezemt mij groote ongerustheid in. Hoe, »men laat in de onmiddellijke nabijheid onzer linie ongestraft »vijandelijke bentings verrijzen en als ze in goed verdedig»baren staat zijn, gaat men ze aanvallen om met een echec »naar huis te gaan! (hier doelende op het gebeurde bij »Kaloet) — dan begrijpen wij niet goed waarom, na die woorden, niet een duidelijke maar bepaalde afkeuring van het gevoerde beleid is gevolgd — te meer, omdat die geachte afgevaardigde, de invoering der blokkade ook vroeger een politieke fout heeft genoemd, die door latere volharding niet is kunnen worden goedgemaakt.

Wij voeren al sedert tal van jaren een krijg in Indië, thans de *éénigste maatstaf voor het beoordeelen van al of niet succes in mogelijk Europeeschen oorlog*, die het dappere Indische Leger uitput, die de krachten onzer Marine dreigt te boven te gaan. En dat, op eene wijze die Nederland de spot doet zijn van een vijand, inferieur in bevolkingsaantal en in oorlogstoerusting!

Maar denkt men dan nog, dat wij bevredigend uit den strijd tegen eenige Westersche mogendheid zullen wederkeeren? *Kan daarvan nog quaestie zijn, na de* onderv i n d i n g *der laatste 3 jaar te Atjeh?*

Niet wat moed, volharding en opoffering der ondergeschikte Chefs en minderen betreft; de partieële feiten op het oorlogstooneel bedreven, zijn daarvan even zoovele schitterende waarborgen. Maar wanneer een oud-Commandant der Zeemacht in O.-I., die bij de organisatie der blokkade en ongeveer *twee en een half jaar* gedurende dien oorlogsmaatregel Adviseur was van den Opper-Landvoogd, welke het *Staatsbeleid* in deze vertegenwoordigt, — wanneer die zegt: »dat de weifeling en de weinige doortastenheid bij de »toepassing van den maatregel den twijfel wettigt, of »Nederland wel bij machte is, zulk een maatregel de kracht »te geven, die hij noodig heeft om te slagen," — en dat *terwijl de middelen niet ontbraken*, noch personeel, noch materieël, en de goede wil en de capaciteiten evenmin — dan is de tot hoogst ernstige gedachten stemmende vraag gewettigd: W a t l o t z a l N e d e r l a n d b e s c h o r e n z i j n, b i j e e n o o r l o g t e g e n d e n n a b u u r?

Wanneer blijkt, dat het Algemeen B e l e i d reeds *in gebreke* is, wanneer wij slechts met *Atjehers* te doen hebben, en dus *de oorlogsmiddelen tegen den vijand niets te wenschen overlaten, hoe zal het dan Nederland gaan in een oorlog met eene Europeesche mogendheid?* . . .

»Ja, maar de hoogste staatslieden en andere lieden en »alle lieden, die zooveel te zeggen hebben in Nederland, »zijn toch zoo knap! . . . Iedereen zegt het ten minste.»

't Kan zijn, maar . . . . *de zaken in Atjeh gingen bijzonder* s l e c h t. *Resultaten*, Nederland inderdaad *helpende* uitkomsten, werden, niettegenstaande al die knapheid, nog maar niet verkregen. En daar dient die eigenschap dan toch per slot van rekening voor, zou men zeggen.

Nederland, met zijn grootsch verleden, totaal onwaardig zijn de uitkomsten van den onzaligen krijg!

Mag worden aangenomen als verontschuldiging voor de *mislukking* der Atjeh-blokkade, dat van af den Minister tot aan den minst gezaghebbenden ambtenaar, iedereen zóó overladen is met de *papieren* beslommeringen, aan zijn betrekking verbonden, dat er als 't ware geen tijd overblijft, om kalm de gedachten te laten gaan over de gewichtigste aangelegenheden en zich in persoon van toestanden enz.te vergewissen? Neen, want nimmer mogen: door de *bijz*aken de *hoofdzaak* op den achtergrond geraken; het bosch niet worden overzien, door de groote hoeveelheid boomen!

De Gouverneur-Generaal ziet te veel door de oogen van den Gouverneur te Atjeh. Inspectiereizen op Java voor den eerste, en de geheimen der wachtschepen te Batavia en Soerabaia nagaan voor den Commandant der Zeemacht in Indië, ziedaar de *persoonlijke* contrôle dezer hoogste Autoriteiten in zake Atjeh-blokkade!

Natuurlijk worden daardoor de ondergeschikten eigenlijk de leidende personen in zaken, waarbij het op het *persoonlijk* Staats- en Krijgsbeleid van de *allerhoogsten* en *verantwoordelijken*, waarachtig wel wat meer mocht aankomen.

Zeer eigenaardig komt dat bijv. uit in de verklaring, die de tegenwoordige Minister van Koloniën gaf in de Eerste Kamer der Staten-Generaal (Januari '92), ter zake van de noodzakelijk gebleken aftreding van den Oud-Gouverneur van Atjeh, POMPE VAN MEERDERVOORT: de Gouverneur-Generaal zag daarin (dat door den Hr. P. v. M. van de *afsluiting niet veel goeds* werd verwacht, enz.) niet meer dan de uiting van een voorloopigen indruk, (N. B.: van iemand die *expres* voor die betrekking was uitgekozen, *met voorbijgang* van oudere even verdienstelijke collega's!) die, na waarneming ter plaatse, wel zou ver-

dwijnen (Sic!) Doch hij (de Gouverneur-Generaal) sloot de mogelijkheid niet geheel uit, dat de vorige Gouverneur (Generaal VAN TEYN) gedwaald, en *hem in zijn dwaling had medegesleept* (!).

Dat was in April '91 — *alzoo bijna* 2½ *jaar na het begin der blokkade!* . . . . De Gouverneur-Generaal was blijkbaar *toen* nog *niet zeker*, of de maatregel, onder zijn bestuur begonnen, wel *bepaald goed* was! — Ons dunkt, daaromtrent had, bij het reeds zoo lang vigeeren van *zulk* een maatregel, bij het Opperbestuur toch wel besliste overtuiging kunnen bestaan, hetzij in bevestigenden, dan wel in ontkennenden zin.

Zal het Beleid dat eventueel voorzit bij een mogelijken krijg van eenigen Nabuur tegen Nederland, *beter* wezen? — Wij *hopen* het van ganscher harte, maar kunnen onzen *vrees voor het tegendeel* niet terughouden, in aanmerking genomen, dat, zoowel in Holland als in Indië, het *beleid* van den Atjeh-krijg werd geinspireerd door *officieel* de beste krachten, die Nederland aan Staatslieden, Leger-Commandanten en Vlootvoogden kan voortbrengen. Och, dat het blijken mocht, dat onze sombere vermoedens daaromtrent uit louter pessimisme voortvloeiden! — Dan, de *Atjeh-gebeurtenissen zijn ons maar al te veel een teeken des tijds!*

Tot onzen diepen smart zien wij Nederland onverschillig voor de Atjeh-verwikkelingen! En toch, in het drama dat dáár wordt afgespeeld, ligt de toekomst van Nederland! Het bezit onzer koloniën, onzer onafhankelijkheid, is in de waagschaal, wanneer wij te Atjeh geen meester blijven.

Zullen wij bij het nageslacht verantwoord zijn met de verklaring: *dat wij het slachtoffer werden van een* **fatum**, wanneer wij *onze vrijheid moeten derven?* En dàt niettegenstaande *alleszins voldoende strijdmiddelen?*

Neen, duizendmaal neen, wij willen vrij *blijven!*

Wij schreven deze bladen om een poging te doen, *opmerkzaam te maken op het gevaar, dat Nederland loopt naar onze overtuiging.* Wij schreven in het belang der *groote* zaak die ieder Nederlander *moet* voorstaan:

Nederlands onafhankelijkheid!

Want die achten wij door *het weinige beleid dat in den treurigen Atjeh-oorlog voorzat,* indirect *ten ernstigste bedreigd.*

Europa ziet, dat wij na *jaren en jaren* tobbens *niet* bij machte zijn, *iets* verder te komen in den krijg tegen den Inlander; wij, *die meer dan twee eeuwen in Insulinde heerschten* — wij, de **Tweede Koloniale Mogendheid der Wereld!**

Welken indruk moet dit geven! *Hoe moet ons prestige niet gedaald zijn?* ... wanneer daarbij vergeleken wordt het prachtig succes van een Generaal DODDS in het verschroeide en woeste Dahomey! — Welk een glorie voor een Natie, waarop wij, als brave Nederlanders, nu wel niet met verachting neerzien, maar waaraan dan toch met een: »Heere, ik dank U, dat ik niet ben gelijk deze" gedacht wordt.

Wat zou Nederland wel zeggen, wanneer een andere Koloniale Mogendheid zulk een *lijdensgeschiedenis* had aan te wijzen, *als wij met Atjeh?* — »Dat de stakkert maar »liever t'huis moest blijven, niet waar? Dat de stumpert »wel wilde, maar .... niet kon!"

Zal de scheepvaartregeling dien indruk kunnen wegnemen? Zal Nederland met dien maatregel voorspoedig wezen, het pleit gewonnen hebben? —

Het is vurig te hopen!

Moge door haar en hare liefst *vreedzame* werking, eindelijk de kans op pacificatie van Atjeh groot worden! Opdat er licht kome in de duisternis!

En van de Scheepvaartregeling **de victorie** *beginne!*

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Bij den Uitgever dezes is mede verschenen:

EEN DISSONNANT.

Open Brief
aan den Minister van Marine

door E. KEMPE.

Prijs *f* 0.80.

Van deze brochure zijn nog enkele exemplaren te bekomen.